

Masteroppgave i kristendomskunnskap

Fakultet for humanistiske fag
Høgskolen i Agder - Høsten 2006

Gudsbilde og fortapelse

En studie i Aril Edwardsens teologi

Ingeborg Synnøve Moi

Masteroppgave i kristendomskunnskap
Fakultet for humanistiske fag
Høgskolen i Agder – Høsten 2006

GUDSBILDE OG FORTAPELSE

En studie i Aril Edwardsens teologi

Ingeborg S Moi

Innholdsfortegnelse

1	Problemstilling.....	4
1.1	Arbeidshypoteser	4
1.2	Skjerpet problemstilling.....	5
1.3	Hovedbegrep til bruk i analysen.....	5
1.3.1	Guds kjærlighet.....	5
1.3.2	Menneskesyn	6
1.3.3	Fortapelse.....	6
1.4	Begrepsramme	7
2	Bakgrunn for problemstillingen	8
2.1	Historisk bakgrunn og samfunnsmessig kontekst	8
2.2	Bestemmelse av vitenskapsteoretisk og faglig perspektiv	10
2.3	Samfunnsmessig betydning og aktualisering	10
2.4	Egen bakgrunn og motivasjon for prosjektet.....	11
2.5	Bøker om Aril Edvardsen	12
3	Teoretisk og begrepsmessig rammeverk for studien	13
3.1	Teolog Kjetil Grandals doktoravhandling: <i>En kjærlighet med rom for alle (2002)</i>	13
3.2	Første modell: Intet skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud	16
3.3	Tredje modell: Skarpt skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud.....	17
3.4	Femte modell: Nærmest utvasket skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud ...	18
4	Metoder og materiale som er brukt.....	20
4.1	Materialet fra Edvardsen.....	20
4.2	Mitt materiale.....	20
4.3	Metode.....	23
5	Presentasjon og analyse av materialet	25
5.1	<i>Gud og synderen (1968)</i>	25
5.1.1	Konteksten	25
5.1.2	Referat.....	26
5.1.3	Analyse	27
5.1.4	Fortolkning av talen opp mot Grandals typer.	33
5.2	<i>Jesus eller Barabas (2002)</i>	36
5.2.1	Konteksten	36
5.2.2	Referat.....	37
5.2.3	Analyse	38
5.2.4	Fortolkning av talen opp mot Grandals typer	43

5.3	"Abraham – Guds modell og troens far – etterfølg Abrahams vei" (2002)	44
5.3.1	Konteksten	44
5.3.2	Referat.....	46
5.3.3	Analyse	47
5.3.4	Fortolkning av talen opp mot Grandals typer	49
5.4	1. mai-talen (2003)	51
5.4.1	Konteksten	51
5.4.2	Referat.....	51
5.4.3	Analyse	53
5.4.4	Fortolkning av talen opp mot Grandals teori	54
6	Kvantitativ analyse	56
6.1	Jesus eller Barabas 1976/2002	56
7	Hovedkonklusjoner: fortolkning av resultatene opp mot problemstilling	58
7.1	Er det mulig å spore en sammenheng mellom gudsbildet og fortapelsesforestillingen?	58
7.2	Kontekstuelle endringer	61
7.2.1	Tidlig forkynnelse (1968) mot senere tids forkynnelse (2002/2003).	61
7.2.2	Sarons Dal-kontekst (2002)	63
7.2.3	Sekularisert kontekst (2003)	64
7.2.4	Muslimsk kontekst (2002)	64
7.2.5	Hvor har endringene gitt seg sterkest utslag?	65
7.2.6	Er denne endringen i takt med tiden?	66
8	Refleksjoner	69
8.1	Hypotesen måtte nyanseres noe	69
8.2	Tolkningsproblemer underveis	69
8.3	Fungerte teorien?	70
8.4	Problemstillinger for videre drøftinger og analyse	70
8.5	Avsluttende refleksjoner	71
9	Litteraturliste:	74

1 Problemstilling

Formålet med denne oppgaven er å analysere noen av Aril Edwardsens taler for å se om det gudsbildet som profileres har *sammenheng* med hans forestilling om fortapelsen. Når jeg har valgt å fokusere på *sammenheng* og ikke *betydning*, så er det fordi *sammenheng* går begge veier. Med det mener jeg å si at slik som subjektet kan fortelle meg noe om objektet, slik kan også objektet fortelle meg noe om subjektet. Hadde jeg spurt om *betydningen* så hadde spørsmålet kun gått en vei, nemlig fra subjekt til objekt.

Jeg har valgt å bruke entall (gudsbildet osv) i problemstillingen, men er samtidig klar over at jeg muligens vil finne flere gudsbilder og flere fortapelsesforestillinger i Edwardsens forkynnelse. Jeg er interessert i å finne ut om forkynnelsen har endret seg. Derfor vil jeg analysere taler holdt i forskjellig tidsepoke og kontekst. Dermed åpner jeg opp for at det kan finnes flere gudsbilder og flere fortapelsesforestillinger.

1.1 Arbeidshypoteser

Edwardsen vokste opp med en tradisjonell konservativ omvendelseskristendom hvor blant annet helvetesforkynnelsen sto sentralt, men han har aldri vært redd for å stå imot det etablerte bedehusmiljøet og den tradisjonelle kristne tenkemåten. Mange av Edwardsens forestillinger har da også endret seg, både politisk og religiøst, siden han tidlig på 60-tallet utgav de første traktatene i et forsøk på å omvende folk. I dag lever vi i et mer pluralistisk og globalt samfunn, der vi stadig påvirkes og endres. Kontakt med ”annerledes” troende mennesker, ny kunnskap, erfaring osv. har vist seg å gjøre noe med holdningene våre på sikt. Edwardsen står midt i denne konteksten, han reiser mye og står ofte i kontakt med miljøer der religion, kultur og tradisjon har utviklet seg i en annen retning enn den tradisjonelle kristne tenkemåte. Jeg har derfor grunn til å tro at de forestillinger som er knyttet opp mot gudsbildet og fortapelsen kan ha endret seg i noen grad. Jeg har derfor en forventning om at Edwardsen i større grad vil tilpasset seg den konteksten han preker ut fra, noe som vil gjenspeile seg i en mer åpen holdning og respekt for andre livssyn og religioner, slik at hovedvekten i talen bygger på det som ”samler” og som kan være med på å skape gode relasjoner.

Hvilke konkrete endringer forventer jeg så å finne? Først og fremst tror jeg at en del forestillinger om helvete som et evig pinested har endret seg, og at vektleggingen av dette

aspektet ved forkynnelsen ikke tillegges samme betydning som før. Jeg forventer å finne en endring i gudsbildet, der Gud går fra å være en streng og nådeløs dommer til en mer faderlig og godhjertet Gud. Videre forventer jeg en svekket dualisme i synet på hvem som er frelst,¹ slik at talen om en dobbel utgang ikke blir fokusert så sterkt som før. Jeg forventer også å finne en mer human kristendom som i større grad støtter opp om nestekjærlighetsprinsippet. Til slutt forventer jeg også å finne en dreining bort fra det eskatologiske, til en større vektlegging av det livet mennesket lever her og nå.

1.2 Skjerpet problemstilling

Er det mulig å spore en sammenheng mellom Aril Edwardsens gudsbilde og hans forestilling om fortapelse slik dette kommer til uttrykk i noen av hans sentrale taler?

Har det skjedd noen endring i fortapelsesforestillingen avhengig av tid og kontekst?

1.3 Hovedbegrep til bruk i analysen

Analysen vil bli gjennomført ut fra begrepene:

Guds kjærlighet

Menneskesyn

Fortapelse

Disse begrepene vil bli grundigere drøftet i kapittel 5

1.3.1 Guds kjærlighet

Her er jeg interessert i å finne ut hva Edwardsen legger i begrepet Guds kjærlighet. Rommer Guds kjærlighet alle mennesker, eller faller noen utenfor? Hvis Gud på dommens dag vil dømme noen mennesker til fortapelse, hvilken kjærlighet er det da vi snakker om? Jeg vil prøve å se dette ut fra to forskjellige gudsbilder, det åpenbarte gudsbildet og et gudsbilde som inkluderer tanken om en skjult Gud.² Jeg er interessert i å finne ut om det åpenbarte gudsbilde står for en radikal og inkluderende kjærlighet som rommer alle mennesker, eller om vrede og straff er en del av dette bilde. Videre vil jeg prøve å finne ut om fortapelsen har sin grunn innenfor det åpenbarte gudsbildet, eller om det tenkes innenfor en forestilling om en skjult Gud. På denne måten kan jeg

---

¹ Med det mener jeg hvem som er inkludert eller ekskludert fra Guds kjærlighet, (innenfor/utenfor-strukturen)

² Utrykker forestillingen om at det finnes en skjult hemmelighet bak Jesus Kristus, omtales nærmere i kapittel 3.1

finne ut om vrede og straff tenkes sammen med det åpenbarte gudsbildet, eller om dette er henvist til en skjult Gud. Jeg vil da klarere se hvor fortapelsen har sin grunn og hvilke attributter som tillegges gudsbildet. Det gudsbildet Edwardsen profilerer vil dermed tre tydeligere frem. Jeg har da et bedre utgangspunkt for å se om det er noen sammenheng mellom gudsbildet og fortapelsesforestilling som fremkommer i forkynnelsen.

1.3.2 Menneskesyn

Jeg har valgt å integrere menneskesynet som et av kjernebegrepene i min analyse. Dette finner jeg nødvendig fordi en bestemt lære om menneskets grunnsituasjon, det vil si forståelsen av at mennesket er en synder og trenger tilgivelse og nåde, kan ha sammenheng med fortapelsesforestillingen. Andre momenter er også interessante dersom de kan bidra til å belyse min problemstilling. Menneskets grunnsituasjon er allikevel bare fokusert dersom det kan være med å belyse tema, uten at jeg derved ser meg nødt til å gå dypere inn i de forestillingene som finnes på dette området.

Jeg vil se på mennesket i relasjon til Gud. Det dreier seg altså om forholdet mellom mennesket og Gud og henger derfor nøye sammen med det bildet som finnes av Gud. Er for eksempel mennesket en synder på grunn av sine handlinger, eller forut for sine handlinger? Er mennesket predestinert, eller oppfattes mennesket som fritt og selv i stand til å velge å tro på Gud eller ikke? Menneskets stilling i forhold til Gud kan på den måten si meg noe om Edwardsens gudsbilde, samtidig som det kan si meg noe om fortapelsens mulighet.

1.3.3 Fortapelse

Hvilke tanker har Edwardsen om fortapelsen? Her vil jeg prøve å finne ut hvilken hensikt fortapelsen tjener. Er det Gud som krever det, eller er det en nødvendighet som kan føres tilbake til mennesket selv? Eller for å si det på en annen måte, er det Guds dom over mennesket, eller menneskets dom over seg selv? Slik kan fortapelsesforestilling vise tilbake til gudsbildet og si meg noe om det.

Jeg er interessert i å finne ut hvor Edwardsen plasserer seg i forhold til ulike forestillinger, som for eksempel, evig fysisk pine slik som Hallesby lærte (Skottene 2003:12ff), annihilasjon der de fortapte tilintetgjøres, dobbel utgang der resultatet av Guds dom er dobbel (evig frelse for noen og evig fortapelse for noen), eller apokatastasis som er motpolen til dobbel utgang og som uttrykker forestillingen om at alle mennesker til slutt får del i Guds frelse (Grandal 2004:9).

Når jeg bruker begrepet fortapelse i min oppgave er dette en fellesnevner for dobbel utgang, annihilasjon og eventuelt andre forestillinger som fremkommer under analysen. Muligheten er til stede for at talene gjenspeiler flere fortapelsesforestillinger, derfor er jeg nødt til å forklare hva som ligger i begrepet når det blir brukt i oppgaven.

Disse tre hovedbegrepene vil hjelpe meg til å holde fokus i analysen. De skal hjelpe meg til å være konsekvent i gjennomgåelsen av empirien, slik at jeg har relativt klare avgrensede dimensjoner og kategorien som jeg kan bruke på hele materialet. Slik kan jeg motvirke tendensen til en selektiv utvelgelse av enkeltutsagn.

1.4 Begrepsramme

For å sette Edwardsens forestillinger inn i en begrepsmessig kontekst, har jeg valgt å forholde meg til den norske teologen Kjetil Grandals doktoravhandling *En kjærlighet med rom for alle* (2002). Grandal har en tese som sier at apokatastasis er en nødvendig konsekvens av den kristne gudsførståelsen, og muligheten for evig fortapelse er utelukket for troen og den teologi som følger troen. Grandal ser på de dogmatiske forestillinger som finnes om dette tema innen nyere protestantisk teologi. De forskjellige typologiene har han valgt å sette opp i fem modeller som gjenspeiler det som venter mennesket bak død og grav. Mine analysefunn vil bli fortolket i lys av tre av disse fem modellene.³

---

³ Modellene presenteres nærmere i kapittel 3.

2 Bakgrunn for problemstillingen

2.1 Historisk bakgrunn og samfunnsmessig kontekst

For ikke å frikoble teksten helt fra forfatteren, har jeg tatt med en kort omtale av Edwardsen og hans virksomhet.

Aril Edwardsen (f.15.11.38) som er fra bygda Kvinesdal i Vest-Agder er i dag en av Norges mest kjente predikanter. I 1965 ble stiftelsen Troens Bevis Verdens Evangelisering opprettet i Sarons Dal. Menigheten Salem, hadde først sine lokaler i Faret. I 1977 flyttet de lokalene til Sarons Dal og menigheten forandret da navn til ”Kirken i Dalen”. I 1968 startet Edwardsen bibelskole som fikk navnet Troens Bevis Bibel og Misjonsinstitutt (TBBMI). Fra 1964 har det hvert år blitt arrangert store sommerstevner som har samlet opp til flere tusen besøkende (Mydland 2004:35ff). Gjennom bladet *Troens Bevis*, samt en omfattende bok-, kassett- og videoproduksjon, har budskapet hans nådd ut til mange verdenshjørner. I tillegg til et stort misjonsarbeid blant annet i Afrika og Asia, der han tar i bruk nasjonale pastorer og evangelister, står han også bak en omfattende TV-produksjon hvor store deler av Asia blir dekket via satellitt (Rem 2004:100ff).

Edwardsens oldefar, hans farfars far, var jøde, og kom fra grevskapet Koglovsko i daværende Schleswig, i nåværende Polen. Han kom som politisk flyktning til Norge og giftet seg med ei norsk jente. Siden konverterte han til kristendommen. Farfaren skrev blant annet flere sosialistiske innlegg i lokalavisen. Edwardsens farmor ble omtalt som kommunist, og hans far, Kåre Edwardsen, var glødende sosialist og sluttet seg i en kort periode til Moskva-kommunismen. Selv ble Edwardsen en ivrig sosialist og hans viljesterke personlighet, karisma og engasjement viste seg allerede før hans omvendelse. På 50-tallet var han en radikal AUF-leder i hjembygda Kvinesdal (Rem 2004:70).

Som sosialist i fjerde generasjon har Edwardsen fått rettferdighetsans og samfunnsengasjement med seg i bagasjen. Dette har blant annet kommet til syne i Edwardsens engasjement i arbeidet for fred og forsoning mellom land, folk og religioner. De siste år har han deltatt på flere konferanser, der det blant annet har vært bred internasjonal oppslutning og deltakelse fra politisk og religiøst hold. Disse konferansene har fått benevnelsen ”fredskonferanser”. Målet hans er å få religiøse ledere til å arbeide for fred, dempe konflikter og respektere menneskerettighetene. I 1999 var sågar den norske regjering,

ved undervisningsminister Jon Lilletun, representert ved en av konferansene som ble holdt i Oslo, i regi av Troens Bevis Verdens Evangelisering (TBVE) (Mydland 2004:200ff).

Navnet Aril stammer fra det bibelske Ariel som skal bety Guds løve (Leer-Salvesen 1974:15). Edvardsen er kjent for å "sloss" for det han tror på, så navnet kan passe mannen godt.

Aril Edvardsen har helt fra sin omvendelse gått på tvers av religiøse skillelinjer i det norske kristenlivet. Det som kjennetegner Edvardsen er at han i kampen mot det etablerte ikke er redd for å vise en opposisjonell og revolusjonær radikalitet, lik det vi ser i hans farmors og hans fars kommunistiske sympatier, og i hans egen apokalyptiske pinsekristendom. Dette er ett element som er felles både for hans religiøse- og hans politiske liv. I denne forbindelse kan striden innad i pinsebevegelsen være verd å nevne. I 1977 kom boka *Pinsebevegelsens svar til Aril Edvardsen*, eller den såkalte "Hviteboka" som ble ført i pennen av Toralf Gilbrant. Den omtaler striden som oppsto mellom Pinsebevegelsen sentralt og Edvardsens virksomhet lokalt. Boka var ment som et vedlegg til pinsebevegelsens årlige predikantkonferanse i Oslo samme år (Mydland 2004:104). Edvardsen tok også tidlig sterk avstand fra sørlandsk bedehuskristendom, med sine forbud mot alt som "er moro", og luthersk katekisme, som han måtte pugge på skolen. I 1958, da han ble ånds døpt, og deretter gjendøpt for så å knytte seg til pinsebevegelsen, utfordrer Edvardsen ikke bare barndommens konfesjonstilhørighet, men også sitt sosiale omdømme i hjembygda. I 1960 erstattet han hvite, vestlige misjonærer med nasjonale vitner, og i 1974 da han inviterte en katolsk pater opp på prekestolen i Sarons Dal, skapte han "storm" i store deler av kristen-norge. Det samme skjedde da han på 1990-tallet forkynnte at muslimer som ville ta imot Jesus ikke behøvde å konvertere til kristendommen (Rem 2004:237).

I 2004 arrangerte Kvinesdal kommune fest i Kvinesdal kulturhus der 250 prominente gjester var invitert til verdenspremiere på dokumentarfilmen "Himmelen revner". Det var den tidligere NRK-journalisten, Erling Borgen som sto bak opptak og filming av hovedpersonen Aril Edvardsens liv og virke (Mydland 2002:231).

Edvardsen har i den senere tid blitt hardt rammet av sykdom og sorg. Høsten 2005 mistet han plutselig sin eldste datter og svigersønn i en tragisk trafikkulykke. Det enorme tempoet han har holdt gjennom mange år har begynt å merkes ved at han flere ganger har blitt rammet av hjerteinfarkt og hjerneslag. Han mener selv at han går på overtid og har gitt utrykk for at han

ønsker å dø med støvlene på. Edwardsen er en engasjert, våken og kreativ person, bare forfatterskapet hans utgjør mer enn 50 bøker, en arbeidsmengde som, i lange perioder, har ført til at han har måttet klare seg med bare noen få timers nattesøvn. I tilknytning til forfatterskapet i filosofi, arkeologi og jordens utvikling, har han fra tid til annen samarbeidet med Thor Heyerdahl (Rem 2004).

2.2 Bestemmelse av vitenskapsteoretisk og faglig perspektiv

Oppgaven er primært kirkehistorie fra nyere tid. Jeg har også med elementer av kontekstuell teologi, fordi jeg er opptatt av hvordan teologien utvikler seg og må utvikle seg i en sosial kontekst, samt elementer av sosiologi for å kaste lys over samfunnsendringer og religiøse endringer i den aktuelle perioden. Når jeg skal plassere Edwardsens teologiske syn tar jeg også i bruk analyseredskaper fra systematisk teologi.

2.3 Samfunnsmessig betydning og aktualisering

Hvordan kristen forkynnelse endrer seg og på hvilken måte, har ikke bare betydning for kirke og bedehus, men også for den vanlige ”mann i gata” og for samfunnet som helhet. Å få innsikt og kjennskap til dette kan øke forståelsen for hvorfor ting endrer seg. Kunnskap og viten kan, på sikt, være med å skape et bedre samarbeid og en bredere dialog på tvers av religiøse skillelinjer. Gudsbildet i seg selv er også interessant å studere, fordi det viser seg at dette tema stadig vekk er gjenstand for debatt. Selv innen kirken råder det til tider stor uenighet om hvordan dette skal forstås og forkynnes. Et lite tilbakeblikk i historien viser det. Først og fremst tenker jeg da på Helvetesdebatten på femtitallet, som kom i kjølvannet av professor Ole Hallesbys (1879-1961) ”helvetestale” den 25. januar 1953. Denne talen vakte til dels voldsomme reaksjoner, både fra kirkelig og kulturradikalt holdt (Skottene 2003:12ff). Stor oppmerksomhet fikk også generalsekretær i Indremisjonsselskapet Gunnar Prestegård, da han på årsmøte for Organisasjonenes Fellestråd i 1983 ønsket Guds vrede og det hellige gudsalvoret tilbake i sentrum i kristen forkynnelse. Dette skapte diskurs, og gudsbildet ble igjen satt på dagsorden hos det norske folk (Skottene 2003:12ff). Professor Jacob Jervell fikk også stor oppmerksomhet da han i arbeidet med å oversette evangeliene i Det nye testamentet for få år siden, tillot seg å erstatte det belastede ordet ”helvete” med Gehenna (Skottene 2003:12ff).

2.4 Egen bakgrunn og motivasjon for prosjektet

Det er flere grunner til at jeg har valgt å skrive om Aril Edvardsen. For det første er Edvardsen en innflytelsesrik forkynner og teolog og det kan derfor være interessant i seg selv å studere hans religiøse forestillinger. En annen grunn er at jeg selv er født og oppvokst i Kvinesdal med Edvardsen som nærmeste nabo. Jeg har også tidligere vært en flittig gjest på flere sommerstevner. Under disse sommerstevnene har min nysgjerrighet i mer eller mindre grad dreid seg om Edvardsens gudsbilde. Som tilhører har jeg flere ganger undret meg over hvilken Gud det egentlig er snakk om, dersom det skulle vise seg at han på dommens dag er i stand til å kaste noen mennesker i fortapelsen? I utgangspunktet kan det synes ubegripelig og litt av et paradoks å tenke seg en fremtid der døden og det onde er overvunnet, samtidig som det onde skulle fortsette å eksistere til evig tid. Er det bare tomme ord når Edvardsen sier at Gud er kjærlighet, samtidig som han skulle ha opprettet dette evige pinestedet. Og er det virkelig mulig at Guds kjærlighet kan inneha en slik grusomhet? Dette er spørsmål jeg finner interessante når jeg skal analysere og prøve å tolke Edvardsens forestillinger om gudsbildet og fortapelsen.

Når det gjelder mitt eget ståsted i forhold til dette tema, så har jeg selv vokst opp i et strengt pietistisk konservativt miljø, der Ole Hallesby "helvetespreken" ble forsvart og holdt høyt i hevd. Som barn husker jeg angsten og redselen for å gå fortapt. Senere i livet har dette kulturhistoriske traume fulgt meg i forhold til de av mine kjære som har gått "bort". Da har jeg stått tilbake med savnet, med lengselen og med spørsmålene. Hvor er du nå? Og skal vi aldri treffes igjen? Mennesket er sårbare i møte med døden. Angsten for å bli totalt forlatt er grunnleggende og forestillingen om fortapelsen spiller på denne angsten og setter den i system. Derfor er disse forestillingene ikke likegyldige for kvaliteten av det livet vi lever nå.

Kjærligheten til mine kjære har heldigvis ikke stanset med døden. Den har levd videre i minnet, i savnet og i lengselen. I de senere år har denne erfaringen i langt større grad fått prege gudsbildet mitt. Dette har gitt meg et nytt fremtidshåp. Et håp som er knyttet opp til at Guds kjærlighet er noe langt større enn menneskers kjærlighet, og til et håp om at han som vil at *alle* mennesker skal bli frelst, også er i stand til, ikke bare å gjøre det, men også å fullføre det. Derfor kan jeg i dag si at jeg stiller meg kritisk til en kristen teologi som lar gudsbildet bli preget av denne forestillingen, og jeg ha også vanskelig for å tro at en slik forestilling kan forenes med det kristne gudsbildet.

2.5 Bøker om Aril Edvardsen

Til tross for at det er mange som har tatt pennen fatt når det gjelder omtale av Edvardsens virke, forfatterskap og person, er det likevel liten forskningsinteresse som er viet en nærstudie av hans forkynnelse. Stort sett er kildematerialet blitt liggende uberørt og ubearbeidet. Jeg vil her nevne noen som har tatt opp aspekt ved taler og forkynnelse som har utgått fra Sarons Dal.

Teolog Paul Leer-Salvesen var tidlig ute med boka *Aril Edvardsen, mannen og bevegelsen i Sarons Dal* (1974). I denne boka gir forfatteren en innføring i Edvardsens forkynnelse, misjonssyn, dåpssyn m.m. Boka har fungert som bakgrunnsstoff.

En nyere bok som skal nevnes er *Mykere Kristendom?* (Repstad og Henriksen(red) 2005). Den springer ut fra forskningsprosjektet *Gud på Sørlandet – mer venn og mindre allmektig?* Denne boka handler ikke spesielt om Aril Edvardsen, men den er interessant for å se om teologiske endringer på Sørlandet har noe til felles med eventuelle endringer i Edvardsens forkynnelse.

Boka til forfatteren Håvard Rem har fått navnet, *Aril Edvardsen. Et selvopplevd portrett* (2005). Boka er ikke en biograf, men et portrett der Rem gjennom intervju og annen skildring søker å tolke og karakterisere Edvardsen. Forfatteren forteller her om hvordan han selv som ung gutt ble frelst på et av sommerstevnene i Sarons Dal. Han beskriver sin opplevelse av tungetale, demonutdrivelse, helbredelse og den sterke vektleggingen av Jesu gjenkomst i forkynnelsen. Det interessante med Rem i forhold til min oppgave, er at han var til stede på de evangeliske møtene Edvardsen holdt blant muslimer på Gadaffi Stadium i Pakistan i 2002. Jeg skal analysere en av disse talene, og boka vil derfor være til hjelp når jeg skal se på den kontekstuelle rammen rundt talen.

Redaktør av bladet *Troens Bevis*, Harald Mydland, har utgitt boka *Fra Sarons Dal til jordens ender* (2004). I denne boka prøver Mydland å beskrive Aril Edvardsens virksomhet og de viktigste begivenhetene i kronologisk rekkefølge. Denne boka vil bli et viktig oppslagsverk, fordi mange av de talene som finnes nedskrevet ikke er datert, disse og mange andre opplysninger finner jeg her.

3 Teoretisk og begrepsmessig rammeverk for studien

Ragnar Skottene gir i sin doktoravhandling *Gudsbildet og fortapelsessyn* (2003) en teologihistorisk analyse av den norske helvetesdebatten fra 1953-1957. Skottene konsentrerer seg i denne avhandlingen om representative debattanters systematiske tenkning om forholdet mellom gudsbildet og fortapelsessyn. Selv om ikke Skottene tar opp aspekt ved Edwardsens forkynnelse, finner jeg likevel interessante perspektiver og vurderinger i denne avhandlingen som berører den problemstillingen jeg har reist i min oppgave. Mest sentral blir likevel den norske teolog Kjetil Grandals doktoravhandling, *En kjærlighet med rom for alle* (2002).

3.1 Teolog Kjetil Grandals doktoravhandling: *En kjærlighet med rom for alle* (2002)

I denne avhandlingen gir Grandal en innføring i ulike forestillinger som finnes om livet etter døden innen nyere protestantisk teologi. Denne teologien oppstod rundt første verdenskrig, etter kulturprotestantismens sammenbrudd (Grandal 2000:13). Grandal har samlet de forskjellige forestillingene i fem modeller. Avhandlingens *tema* er apokatastasistanken i lys av gudsbildet. Apokatastasis er en forkortelse av apokatastasis panton, som gir uttrykk for forestillingen om at det vil finne sted en fullstendig gjenopprettelse av skaperverket. Tanken er at alle mennesker til slutt får del i den evige frelse hos Gud (Grandal 2000:7).

Det jeg ønsker å rette fokus på i min masteroppgave er på mange måter sammenfallende med feltet som danner bakgrunn for Grandals avhandling, derfor finner jeg det svært interessant å gå nærmere inn på Grandals analyserammer. Edwardsen har for eksempel et klart svar på spørsmålet som Grandal stiller innledningsvis, nemlig om det er mulig å tenke seg en "himmel" der "det onde" i form av en Hitler og Stalin er representert? Nei, mener Edwardsen, jo, mener Grandal. Når det onde har opphørt å eksistere, så må det ut fra Grandals teori finne sted en dyptgripende forvandling, sammenlignet med den verden vi lever i. Grandal mener at det er usannsynlig at en Hitler eller en Stalin så å si skulle få del i Guds rike uten at en forvandling og et oppgjør først skulle ha funnet sted. Men han mener imidlertid at Guds dom vil finne sted, og argumenterer for at denne vil være helt grunnleggende og sentral, ikke minst av hensyn til gjerningsmenn og ofre (Grandal 2000:7-8). Edwardsen er imidlertid uenig, og sier i sin bok *Kjærlighetens Terapi* (Edwardsen 1982:104) at han aldri kunne ha trodd på en kjærlig og rettferdig Gud dersom det ikke fantes et helvete, et endelig oppgjør for alle mennesker der alle må gjøre regnskap for de gjerninger de har gjort her i dette livet, både onde og gode. Edwardsen sier: "Skulle Adolf Hitler og Adolf Eichmann som pinte og drepte millioner av mennesker i konsentrasjonsleirer – mens de

selv levde i herlighet og glede under hele den 2. verdenskrig – bare slippe unna med en kule i hodet og et rep rundt halsen?” (Edwardsen 1982:104-105). Grandal og Edwardsen er enige i at et oppgjør må finne sted, men dette oppgjøret tenkes ut fra helt forskjellige forestillinger.

Et av de sentrale problem som melder seg i Grandals avhandling, er om teologien er henvist til å operere med forestillingen om en skjult Gud, og om den skjulte Gud i så fall kan tenkes å være en annen enn den åpenbarte Gud (Grandal 2000:14). I begrepet skjult Gud ligger forestillingen om at det finnes en skjult hemmelighet bak Jesus Kristus. Begrepet stammer blant annet fra Luther (*Deus absconditus*) (Grandal 2004:47ff). Spørsmålet om den skjulte Gud er imidlertid innfløkt og vanskelig, og noen teologer beskylder Luther for å mene at den skjulte Gud er en annen enn den åpenbarte Gud, slik at den skjulte Gud skulle relativiserer åpenbaringen (Grandal 2000:214).

Jeg må imidlertid forholde meg til den tyske teolog Gerhard Ebelings (1912-2001) tenkning, siden det er han som står som representant for Grandals tredje modell, og som jeg kommer til å bruke i min teori. Allmaktstanken som Ebeling forfekter, det at Gud virker alt i alle, knyttes til en forestilling om at Gud står bak alt det som skjer i verden, både godt og ondt. Den virkelighetserfaring mennesket har på godt og ondt, åpner opp for tanken om en skjult Gud (Grandal 2000:80-94 og 191-193 og 216-217). Den skjulte Gud settes i skarp kontrast til den åpenbarte Gud, samtidig som han ikke er noen annen en den åpenbarte Gud. For bedre å forstå dette kan en tenke dette ut fra forholdet lov og evangelium. Evangeliet forstått som den oppfylte loven, blir gjenstandsløs uten den uoppfylte loven (Grandal 2000:212). De er motsetninger samtidig som de står i et avhengighetsforhold til hverandre, og slik som loven ikke relativiserer evangeliet, slik relativiserer heller ikke den skjulte Gud den åpenbarte Gud. Det er hele tiden en og den samme Gud som Ebeling taler om. Den skjulte Gud settes i forbindelse med vrede og straff og forestillinger som har med fortapelsen å gjøre. Når mennesket blir anfektet så har det en fluktmulighet. Det kan, ved hjelp av *troen*, flykte fra den skjulte Gud til den åpenbarte Gud. Troen har fått åpenbart et gudsbilde der Guds kjærlighet er radikal og inkluderer alle mennesker. Slik kan mennesket i tro fastholde at det er frelse og ikke fortapelse som venter mennesket bak død og grav (Grandal 2000:219-225). Når fortapelsen i Ebeling teologi holdes åpen som en ubegripelig mulighet er det blant annet ut fra spørsmålet om det er mulig at den skjulte Gud, en gang i en eskatologisk fremtid vil åpenbarte noe om seg selv som ikke er gitt i Kristus åpenbaringen, og om en eventuell fortapelse kan ligge skjult tilstede her (Grandal 2004:47 og 158ff). Også i min oppgave er skillet mellom den skjulte- og den åpenbarte Gud interessant, fordi det kan være med å klargjøre om Edwardsens syn på fortapelsen har sin grunn i eller utenfor rammen av det åpenbarte gudsbildet.

Når det gjelder spørsmålet om Gud og ”det onde” så vil jeg i min oppgave komme inn på dette i den grad det relaterer til min problemstilling, uten at jeg dermed ser meg nødt til å gi en nærmere redegjørelse for den store teologiske diskursen innenfor dette tema.

Ut fra det analyserte materialet presenterer Grandal fem hovedmodeller. Jeg finner det alt for omfattende å bruke alle modellene, derfor har jeg som grunnlag for min teori valgt å bruke tre av disse modellene. Utvalget er gjort fordi jeg fant disse mest interessante, da de vil få frem momenter i min problemstilling på en god måte. De står i kontrast slik at de er lette å skille fra hverandre, og de er stort sett enkle å forholde seg til, sett i forhold til de to modellene som er valgt bort. Etter nøye vurdering falt valget på første, tredje og femte modell. Grandals første og andre modell⁴ er nokså like hverandre. Når valget falt på første modell var det fordi det i denne modellen ikke fantes noe ”utenfor” det åpenbarte gudsbildet. Gud blir definert som den åpenbarte Gud og det finnes ikke noe skjult i dette gudsbildet. En annen tungtveiende grunn var at det kun var denne modellen som gjorde fortapelsen til en umulighet. Modellen bærer i seg håpet om at alle mennesker en gang i en eskatologisk fremtid skal bli frelst. Den tyske teologen Jürgen Moltmann (1926) står som representant til Grandals første modell (Grandal 2000:293ff).

Grandals fjerde og femte modell har også mye til felles, derfor valgte jeg bort fjerde modell.⁵ Når valget falt på femte modell var det fordi det heller ikke i denne modellen fantes noe ”utenfor” det åpenbarte gudsbildet. Gudsbildet er i utgangspunktet også i denne modellen entydig, allikevel opererer femte modell med en lære om en dobbel utgang, evig frelse og evig fortapelse, noe som altså står i skarp kontrast til første modell. Dette fant jeg interessant. Den danske teologen Regin Prenter (1907-1990) står som representant for denne modellen (Grandal 2000:295ff).

Som representant for tredje modell har Grandal valgt Gerhard Ebeling. Modellen opererer med et skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud, noe som gir et spenningsfullt gudsbilde.

---

⁴ I andre modell er bildet av den åpenbarte Gud som radikalt inkluderende kjærlighet i sentrum. Fortapelsens mulighet er, sett i lys av det åpenbarte gudsbildet, en tankemessig ubegripelig mulighet. Forestillingen om den skjulte Gud er avvist. Fortapelsens mulighet er langt på vei tenkt som den mulighet som Gud selv har gjort til en umulig mulighet. Men forestillingen om Guds fremmede verk beholdes. Dette skyldes respekten for det som ennå ikke er åpenbart. Nå i tiden er det ubegripelig hvordan Guds kjærlighet kan forenes med evig fortapelse, men det er ikke totalt utelukket at en slik forening kan vise seg å være begripelig i salighetens lys (Representanter for modellen Barth, Jüngel) (Grandal 2000:282).

³ Gustaf Aulén er representant for fjerde modell. I denne modellen er grensen mellom den skjulte og den åpenbare Gud flytende. Elementer (vrede, straff osv) av det bilde som i tredje modell forbindes med den skjulte Gud, kan dermed dukke opp i bildet av den åpenbarte Gud. Håpet om apokatastasis fastholdes, men det har ikke som i første og tredje modell sin basis i et klart bilde av den åpenbarte Gud som bare er radikalt inkluderende kjærlighet. Derfor blir kjærlighetsbegrepet problematisk. Selv om Aulén har et forbehold overfor apokatastasis, så avstår han, i motsetning til Prenter i femte modell, fra en lære om dobbel utgang (Grandal 2000:285).

Gudsbildet er allikevel entydig, mens gudserfaringen tvetydig. Håpet om apokatastasis har sitt feste i den åpenbarte Gud som står for en radikal inkluderende kjærlighet. Men ut fra virkelighetserfaringen og den sterke allmaktstanken som fastholdes, blir gudserfaringen tvetydig, dermed oppstår forestillingen om den skjulte Gud. Selv om fortapelsen blir sett på som en umulig mulighet, kan den allikevel ikke fullstendig utelukkes på grunn av forestillingen om den skjulte Gud (Grandal 2000:297ff).

Jeg må forholde meg til at typologien til Grandal ikke vil fange opp alt Edwardsen sier om dette emnet, og deler av Grandals typologi vil heller ikke Edwardsen ha forholdt seg til. Disse begrensningene må taes hensyn til når analyseresultatene skal fortolkes.

3.2 Første modell: Intet skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud

Modellen opererer ikke med forestillingen om den skjulte Gud. Gud har fullstendig definert sitt eget vesen gjennom åpenbaringen i Jesus Kristus. Det opereres med et kjærlighetsbegrep der Guds kjærlighet er radikal og totalt inkluderende. Det åpnes ikke opp for tanken om at denne kjærligheten kan være forenlig med fortapelsens mulighet. Dermed blir apokatastasistanken det entydige fremtidshåpet (Grandal 2004:281).

Som tidligere nevnt står Jürgen Moltmann (08.04.1926) som representant for Grandals første modell. Et av hans mest kjente verk heter i tysk original *Theologie der Hoffnung* (1967). Moltmann mener at alle mennesker oppnår frelse gjennom Guds nåde alene. Gud har tiltenkt alle mennesker saligheten og seg selv fordømmelsen. Gud har dermed gjort fortapelsen til sin egen sak, og legger til grunn Barths nytolkning av den klassiske dobbelte predestinasjonslæren.⁶ Dette forklarer Moltmann ved å vise til Kristi nedstigning til helvete. Med det mener han at Gud åpenbarte seg i Kristus som den som rommer all gudsforlatthet og all fordømmelse, derfor er ikke mennesket lenger under fordømmelsen, men under Guds nåde. Dermed mener Moltmann at det ikke finnes noe ”utenfor” hos Gud. Gudsbildet er entydig ved at Gud åpenbarer seg som totalt inkluderende kjærlighet til alle utstøtte (Grandal 2000:119).

---

⁶Moltmann presenterer fire utgaver av predestinasjonslærene. En av dem, som er universalismen står for at alle mennesker blir frelst til slutt. I denne kategori plasserer Moltmann Karl Barths predestinasjonslære. Essensen er at i og med at Kristus er den ene forkastede, er alle mennesker ”objektivt” forsonet i Kristus om de vet det eller ei (Grandal 2000:118)

Moltmann sier at selv om vi nå ser alt i nådens lys, så er det umulig at salighetens lys⁷ skulle kunne frembringe en så ny åpenbaring av Guds kjærlighet, at denne kjærligheten på dommens dag skulle kunne vise seg å være i stand til å kaste noen mennesker i den evige fortapelsen (Grandal 2000:95-122).

Det kan ikke være slik, mener Moltmann at det er troen som bringer frelsen, men frelsen som bringer troen, og argumenterer for at det er Gud alene som avgjør om et menneske oppnår frelse eller ei. Om det ikke var slik så står og faller frelsen til syvende og sist med at det er mennesket selv som avgjør om det vil ta imot Guds frelse eller ei. Da kan Guds kall og mennesket avgjørelse betraktes som avgjørelser på samme plan, noe som indikerer at mennesket har blitt guddommeliggjort og Gud har blitt menneskeliggjort, og dette vil ikke være holdbart for kristen teologi mener Moltmann (Grandal 2000: 95-122).

Det er imidlertid ikke tale om noen lære hos Moltmann, men den kristne tro bærer i seg håpet og troen på at Jesus ved sin død og oppstandelse har vunnet seier over alt det onde, og håpet er at vi en gang i en eskatologisk fremtid skal få se og oppleve dette (Grandal 2000:295).

3.3 Tredje modell: Skarpt skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud

I denne modellen skilles det skarpt mellom den åpenbarte og den skjulte Gud. Bildet av den åpenbarte Gud fastholdes som radikalt inkluderende kjærlighet. Når mennesket opplever seg selv som en synder er fortapelsen en nærliggende mulighet. På gudsbildets nivå svarer dette til at mennesket erfarer den skremmende skjulte Gud. Når det ser på fortapelsens mulighet i lys av det åpenbarte gudsbildet har Gud overvunnet denne muligheten. Fortapelsen ses da på som en gåte og en overvunnet mulighet. Fortapelsen kan derfor bare henge sammen med den skjulte Gud, og det som i nådens lys er ubegripelig for vår tanke. Håpet om apokatastasis er til stede, men fortapelsens mulighet kan ikke utelukkes, fordi den henger sammen med menneskets grunnsituasjon.⁸ Representant for denne modellen er som tidligere nevnt Gerhard Ebeling (Grandal 2002:284).

Den grunnleggende tanken i denne modellen er at menneskets *virkelighetserfaring* med alle sine sider tolkes som gudserfaring. Ondskap, fattigdom, nød, urettferdighet m.m. er en del av vår virkelighetserfaring og når denne virkelighetserfaring blir en del av vår gudserfaring, blir et

---

⁷ I den betydning at vi skulle få en ny gudsåpenbaring en gang i en eskatologisk fremtid.

⁸ Forståelsen av at mennesket er en synder og trenger tilgivelse og nåde.

entydig bilde av Gud der Gud helt og holdent er inkluderende kjærlighet vanskelig å forestille seg. Når mennesket opplever seg selv som synder og er redd for å gå fortapt, så kan ikke denne anføktelsen opphøre ved ganske enkelt å avvise fortapelsens mulighet. Den eneste muligheten som fins, er at det i troen kan flykte fra den skjulte Gud til den åpenbarte Gud, bare da kan det være trygg på at fortapelsens mulighet er en overvunnet mulighet (Grandal 2000:283).

Modellen setter ikke bare et skarpt skille mellom skjult og åpenbart Gud, men også mellom tanke og tro. Gjennom evangeliet om Jesus Kristus har vi *mottatt* troens gave og fått åpenbart et gudsbilde der Guds kjærlighet er radikal og inkluderer alle mennesker. Når da mennesket ut fra sin virkelighetserfaring og fornuft begynner å tvile på Gud tilgivelse og nåde, så er troen i stand til å flykte fra den skjulte Gud til den åpenbarte Gud. Den skjulte Gud står ikke på noen måte i motsetning til den åpenbarte og den relativere heller ikke åpenbaringen. Det er kun tale om en og samme Gud, noe som imidlertid bare er begripelig ut fra troen (Grandal 2000:283).

Som sagt så holder modellen fast på et entydig gudsbilde, der Guds kjærlighet er radikalt inkluderende, ubetinget og grenseløs. *Tanken* er altså henvist til denne tvetydige gudserfaringen, mens *troen* som er en Guds gave, gjør oss i stand til å holde fast ved den åpenbarte Gud full av nåde, kjærlighet og sannhet (Grandal 2000:283). En må da tenke fortapelsens mulighet ut fra noe som ennå ikke er åpenbart, noe som ennå er skjult og som kan tilbakeføres til den skjulte Gud. Teologien må da betraktes ut fra et dobbelt perspektiv på fortapelsens mulighet, når mennesket opplever seg selv som en synder er fortapelsens mulighet nærliggende for tanken, men når en i troen fester blikket på den åpenbarte Gud så er fortapelsens mulighet umulig (Grandal 2000:284).

3.4 Femte modell: Nærmest utvasket skille mellom den åpenbarte og den skjulte Gud

I motsetning til første og tredje modell er den åpenbarte og den skjulte Gud blandet sammen i denne modellen. Når skillet mellom den skjulte og den åpenbarte Gud på det nærmeste er utvasket, må læren om den dobbelte utgang nødvendigvis hentes ut fra det åpenbarte gudsbildet. Det betyr at den åpenbarte Guds kjærlighet har fått et annet innhold sett i forhold til de andre modellene. Denne modellen opererer med en lære om dommens dobbelte utgang og denne fastholdes som teologiens eneste rette sluttperspektiv. Representant for modellen er som tidligere nevnt Regin Prenter (Grandal 2004:265).

I denne modellen er den dømmende og straffende siden av rettferdigheten integrert i kjærlighetsbegrepet, noe som fører til at fortapelsens mulighet blir plassert i kjærligheten selv

(Grandal 2000:267). Fortapelsen kan da føres tilbake til gudsbildet. Vreden og nåden danner altså en enhet i gudsbildet og er uttrykk for Guds rettferdige kjærlighet (Grandal 2000:257).

I forhold til modellen som operer med den skjulte Gud, blir det gåtefulle ved fortapelsen tonet ned. Modellen opererer med en *lære* om dommens dobbelte utgang, noe de andre ikke gjør.

Vi finner ikke et utpreget kristologisk gudsbilde i Prenters teologi, det er nemlig ikke tale om noen skarp kontrast mellom gudsbildet i den gamle og den nye pakt, det er mer snakk om en fordykning. Gjennom Jesus Kristus viser Gud at vreden virker i nådens tjeneste (Grandal 2000:254-265).

Forståelsen av forholdet mellom lov og evangelium er sentralt hos Prenter. For at mennesket skal være mottakelig for evangeliet, er det av stor betydning at det skjønner at det er under loven og dermed fortapt. Selv om Prenter mener at loven og evangeliet må sammentenkes, så mener han allikevel at loven må forkynnes først, deretter evangeliet. Dette henger nøye sammen med tanken om at det er det fortapte menneske som frelses, og den skyldige som settes fri. Dersom mennesket skal oppfatte ordet om syndenes forlatelse, mer enn som en ”allmenn sannhet”, må det først gjennom sin samvittighet oppleve at det er en synder (Grandal 2000:254-265).

Forenklet kan vi oppsummere slik:

Modell 1: Fortapelsens mulighet er utelukket. En kan ikke tenke seg at Guds kjærlighet kan forenes med fortapelse.

Modell 3: En kan ikke tenke seg at Guds kjærlighet kan forenes med fortapelsens mulighet. Men på grunn av allmaktstanken og vår virkelighetserfaring, holdes fortapelsens mulighet åpen som en ubegripelig mulighet i skille mellom den skjulte og åpenbarte Gud.

Modell 5: En kan tenke seg at Guds kjærlighet kan forenes med muligheten for at noen mennesker kan gå fortapt. Denne forestillingen er nedfelt i en lære om dommens dobbelte utgang

4 Metoder og materiale som er brukt

Jeg har lagt vekt på hvordan jeg rent praktisk kan få tak i materiale. Det er nemlig bare talekassetter fra de to siste årene som er tilgjengelig på markedet, derfor har jeg vært nødt til å benytte andre kanaler. Flere bekjente har bidratt med bøker, talekassetter og video. Jeg har også hatt telefonisk kontakt med redaktøren av *Troens Bevis*, Harald Mydland, som har vært til stor hjelp. Av Mydland har jeg fått tilsendt flere cd'r, samt utskrift fra taler som har vært trykt i bladet *Troens bevis*. Disse er også gjennomgått. Jeg har også vært en flittig gjest i diverse bruktforetninger der jeg har funnet både bøker og kassetter.

Materialet har vært stort, derfor har det vært nødvendig med en overfladisk gjennomgang for å se litt på innholdsfortegnelsen, bla og lese litt i forskjellige bøker, høre kassetter, surfe på internett osv. Ut fra denne gjennomgangen har jeg gjort et snevrere utvalg. I min oppgave er det fem taler som vil bli analysert. Fire vil bli gjenstand for en kvalitativ hermeneutisk analyse, mens to av disse fem talene⁹ vil bli gjenstand foretatt en kvantitativ optelling av begrep som har med fortapelsesforestillingen å gjøre.

4.1 Materialet fra Edwardsen

Materialet fra Edwardsen kan deles i tre.

Taler som Edwardsen har holdt. Noen av disse fins nedskrevet i bøker, mens andre er innspilt på cd, kassett og video.

Den andre gruppen består av hans eget forfatterskap. Dette kan være nedskrevet i bøker, eller artikler, blant annet i bladet *Troens Bevis*. Tema er variert og strekker seg fra vitenskapelige avhandlinger om jordens utvikling til åndelige bøker. Dette materialet er stort og består av ca. femti til seksti bøker og en mengde artikler.

Den tredje gruppen inneholder intervjuer i dags- og ukeaviser, radio og tv-program.

4.2 Mitt materiale.

Jeg har tidligere lest de fleste av Edwardsens bøker som er utgitt, lyttet til flere ti-talls kassetter, samt sett flere video fra møtekampanjer som er holdt i forskjellige kontekster. Da jeg skulle velge ut materialet til denne oppgaven gikk jeg på ny igjennom ca. 15-20 bøker og lyttet til 5-6 talekassetter. Kriteriene som er lagt til grunn for utvalget er følgende:

---

⁹ Jesus eller Barabas (1976) og Jesus eller Barabas (2002).

Talene måtte kunne gi gode svar på min problemstilling.

De måtte ha meningsinnhold som kunne belyse de tre kjernebegrepene.

De måtte tilfredsstille kravene til kontekst og tidsepoke.

Talen måtte være typisk for den tidsepoken eller den konteksten den ble forkynt ut fra, slik at den kunne fremstå som troverdig og være et godt eksempel på den forkynnelsen som Edvardsen representerte.

Utvalget mitt er som følger:

Boka ”*Over skinner stjernene*” (1974, 4.opplag) inneholder sju taler i Edvardsens tidligste forkynnelse. Boka ble første gang utgitt i 1969 (Mydland 2004:235). I denne boka tar Edvardsen utgangspunkt i flere bibelske personer, der han fokuserer på spesielle egenskaper og laster som han problematiserer, og projiserer inn i det moderne mennesket. Dette får frem hvordan det kan gå det menneske som vender ryggen til Gud. Talen som har fått overskriften *Gud og synderen* fattet umiddelbart min interesse, fordi den tar opp spenningsforholdet mellom Gud og synderen på en utfyllende og god måte. Dessuten er forestillinger som har med fortapelsen å gjøre formulert klart og tydelig. Selv om alle talene i denne boka kunne brukes, så mener jeg likevel at denne talen er best egnet til å få frem Edvardsens forestillinger sett i forhold til min problemstilling. I denne boka tidfestes ikke noen av talene, men redaktøren av bladet *Troens Bevis*, Harald Mydland, har i sin bok *Fra Sarons Dal til jordens ender* (2004) en god oversikt over Edvardsens taler helt fra hans spede begynnelse og til Mydlands bok gikk i trykken. Her finner jeg talen *Gud og synderen* datert til året 1968 (Mydland 2004:235). Denne talen ble holdt under sommerstevnet i Sarons Dal. Da var Edvardsen 29 år gammel.

Boka *Mannen fra Nasaret* (1976) inneholder fem taler som ikke er datert. Talen som har overskriften *Jesus eller Barabas* kan i henhold til Mydland dateres til 1977 (Mydland 2004:235), men dette må være feil siden talen står nedskrevet i boka *Mannen fra Nasaret* 1. opplag 1976.

Cd *Jesus eller Barabas* (2002).

Jeg velger å gjøre en kvantitativ analyse av *Jesus eller Barabas* (2002) og *Jesus eller Barabas* (1976), der begrep som har med fortapelsen å gjøre blir telt opp. Talen er blitt holdt en rekke ganger i forskjellig tidsepoke og kontekst, med samme tittel og tema. Dette fant jeg interessant og spennende, fordi jeg ved å gjøre en kvantitativ analyse av disse to talene vil

kunne se om hyppigheten av begrep som har med fortapelsen å gjøre holder seg konstant eller ei. Dessuten har jeg mulighet for å se om den kvantitative metoden underbygger eventuelle funn i den kvalitative hermeneutiske metoden.

Talen *Abraham – Guds modell og troens far – etterfølg Abrahams vei* (2002) er nedskrevet i blandet *Troens Bevis* nr.1 2005. Dette er en av talene som er blitt holdt i muslimsk kontekst i Pakistan. Denne talen er interessant både når jeg skal analysere og tolke og når jeg skal finne ut om Edvardsen tilpasser forkynnelsen etter konteksten han befinner seg i.

mai talen 2003 er holdt i Filadelfiamenigheten i Vennesla sammen med tidligere handels- og næringsminister for arbeiderpartiet Grethe Knutsen. Talen ble holdt i en delvis sekularisert kontekst¹⁰, det vil si at mange av tilhørerne ikke hadde noen tilhørighet til en menighet, eller bekjente seg til en kristen tro. Talen finnes på cd og kan fåes ved henvendelse direkte til Sarons Dal.

Mitt utvalgte materiale blir derfor:

Talen som finnes nedskrevet i boka *Over skinner stjernene* (1974)
Gud og Synderen (1968)

Talen som finnes nedskrevet i boka *Mannen fra Nasareth* (1976)
Jesus eller Barabas (1976)

Talen som finnes på cd (cd:Jesus eller Barabas: 2002)
Jesus eller Barabas (2002)

Talen som finnes nedskrevet i bladet *Troens Bevis* (nr.1, 2005)
Abraham – Guds modell og troens far – etterfølg Abrahams vei (2002)

Talen som finnes på cd (cd:1.mai talen:2003)
1.mai talen i Vennesla (2003)

---

¹⁰ Denne omtales om sekularisert eller sekulær i resten av oppgaven.

4.3 Metode

I denne oppgaven vil jeg finne ut om det er noen sammenheng mellom Edwardsens gudsbilde og hans fortapelsesforestilling, og om eventuelle endringer kan spores ut fra ulike tidsperioder og kontekst. Jeg har da valgt en hermeneutisk metode, der jeg prøver å lese og fortolke ut fra et samspill mellom del og helhet i teksten. Det vil si at jeg i min hermeneutiske tilnærming legger vekt på nærlesing av utvalgte tekster som i særlig grad er egnet til å belyse dette temaet. Under nærlesingen og i analysen er hensikten å få frem en sakssvarende forståelse av den tankesammenhengen som fremkommer i de utvalgte talene. Jeg har da valgt en kvalitativ innholdsanalyse der teksten er det sentrale arbeidsmaterialet, og der det er teksten som gir grunnlag for den videre analysen (Repstad 1998:13). Når jeg skal utforme metoden for prosjektet, må jeg ta hensyn til både empirien og teorien sin karakter og målsettingen for prosjektet. Religiøse uttrykksformer er komplekse og mangetydige. I forkynnelsen dreier det seg ikke bare om formidling av enkelte opplysninger, men om formidling av en helhet, der meningen av enkeltutsagt i stor grad blir bestemt ut fra hele konteksten. Derfor er det nødvendig å gå i dybden ved å utforske, fortolke og se sammenhenger i de forestillingene som fremkommer. Denne kvalitative metoden er også mest interessant når jeg skal sammenligne utslag av samme kategorier på ulike taler. I mitt tilfelle blir det å se på sammenhengen mellom gudsbildet og fortapelsesforestilling ut fra forskjellige taler. Når jeg deretter sammenligner forkynnelsen ut fra ulike tidsperioder og kontekst, vil jeg eventuelt være i stand til å si noe om hvor endringen har gitt seg sterkest utslag. For å få med nyanser og innhold, finner jeg det mest hensiktsmessig å velge en kvalitativ tilnærming fremfor en kvantitativ. Som et supplement gjør jeg også en liten kvantitativ analyse der jeg teller ord som har med fortapelsesforestillingen å gjøre, for å se om det har skjedd en endring i begrepsbruken over tid.

Jeg vil forsøke å beskrive Edwardsens syn og eventuelle endringer på en deskriptiv måte. Jeg mener imidlertid at kravet om at en bare skal analysere det som alle ser i en tekst blir meningsløs, ut fra tanken om at det alle ser kun er visse tegn eller antall tegn. Meningen får en bare gjennom en tolking og dermed vil objektiviteten komme i fare. Etter beste evne vil jeg forsøke å fremstille Edwardsens egne tanker og forestillinger om dette tema, slik at disse kan fremstå på en best mulig måte. Mot slutten av oppgaven vil jeg imidlertid foreta en mer eksplisitt normativ bedømmelse.

Forkynnelsen blir vurdert og analysert i henhold de tre hovedbegrepene som jeg har valgt ut, Guds kjærlighet, menneskesyn og fortapelse, disse vil så bli drøftet for å få frem hovedtendensene i

forkynnelsen. Jeg vil ikke gå inn i noen detaljdrøfting av gudsbildet som ikke er knyttet opp til problemstillingen. Empirien vil bli brukt kritisk mot teorien. Det vil si at jeg særlig vil prøve å være oppmerksom på de tvilstilfeller som ikke helt henger sammen med Grandals teoretiske modeller.

I boka *Innføring i religionssosiologi* (2003) tar Furseth og Repstad opp spørsmålet om religiøse forskere lager en bedre eller dårligere religionsforskning enn ikke-religiøse forskere. Når det gjelder mitt eget ståsted er det nok mest riktig å si at jeg står innenfor. Noen argumenter som taler for innenfor-posisjonen er at jeg vet mye om egen religion og slipper å begå elementære feil, dessuten kjenner jeg bevegelsens ”språk” og kultur, og har evnen til å leve meg inn i religiøse uttrykksmåter. Enkelte utfordringer kan imidlertid være knyttet til et slikt innenfra-perspektiv. Et av motargumentene er at en ikke klarer å skape stor nok distanse, slik at en kan gi et kritisk og faglig godt bilde av egen religion, fordi en rett og slett ikke makter å problematisere de nære ting. En kan for eksempel lett ta for gitt det som en utenfra ville ha stilt spørsmål ved og undret seg over. Dessuten er faren til stede for å være alt for lojal (Furseth og Repstad 2003:247-248). Noen mener også at den forskeren som tidligere har vært innenfor, men som nå står utenfor har det beste utgangspunktet for å levere en god religionsforskning. Årsaken til det er at en da har fått distanse og blitt mer nyansert, slik at en kan veksle mellom innlevelse og kritisk analyse. En forutsetning er da at en ikke har mye å hevne fra det tidligere religiøse liv. En skal imidlertid huske på at enhver forsker er underlagt et allment forskningsetisk krav, derfor kan en finne den gode vekslingen mellom innlevelse og kritisk blick også hos forskere med temmelig ulike religiøse posisjoner. Dessuten er mange mennesker i vår tid vant til å forholde seg til ulike kontekster og roller, noe som gir en god forutsetning for å veksle mellom innlevelse og kritisk analyse (Furseth og Repstad 2003:248-249). Selv om jeg innledningsvis sa at jeg har et innenfra-perspektiv, så er jeg allikevel i stand til å se denne forkynnelsen litt på avstand. Årsaken er at jeg de siste ti-år ikke har hatt noen kontakt med Sarons-Dal.

5 Presentasjon og analyse av materialet

I denne delen vil jeg presentere de utvalgte talene i kronologisk rekkefølge. Før referat av talen vil det være naturlig å gi et innblikk i den konteksten talen er holdt ut fra. Analysen vil, som tidligere sagt, blir foretatt ut fra begrepene, Guds kjærlighet, menneskesyn og fortapelse. Hensikten er at disse begrepene skal styre stoffutvalget, slik at dette utvalget blir mest mulig likt i alle talene. De skal inngå i og kaste lys over problemstillingen, og da spesielt det som har med sammenhengen mellom gudsbildet og fortapelsesforestillingen å gjøre. De skal også være med å få frem spenningsforholdet mellom den skjulte og den åpenbarte Gud. Spesielt vil jeg prøve å finne ut hvilke attributter i guddommen som tillegges størst vekt, og hvor disse tenkes å ha sin verdi.¹¹ Til slutt fortolker jeg analyseresultatene opp mot Grandals typologi, der siktemålet er å få frem likheter så vel som ulikheter.

5.1 *Gud og synderen* (1968)

5.1.1 Konteksten

Denne talen finnes i boka *Over skinner stjernene* (1974) og inneholder følgende taler:

I morgen er dommens dag – Jeriko

De ti bud

Gud og synderen (1968)

Livets kamp – Samson og Dalila

Bak død og grav

De fire dødslinjer

Jesus – Kongen

Boka *Over skinner stjernene* (1974) inneholder 196 sider, og representerer et utvalg av Edwardsens mest kjente vekkelsetaler. Boka er trykt ved Kvina Trykk i 1974 og er 4. opplag.¹² Alle talene er nedskrevet etter lydbåndopptak. Forkynnelsen er utgått fra sommerstevnet i Sarons Dal, men Edwardsen har også gjort seg bruk av disse talene i møtekampanjer rundt om i hele

---

¹¹ innenfor skjult Gud eller åpenbarte Gud.

¹² 1.opplag er ikke å oppdrive.

Skandinavia (Edwardsen 1974: upaginert). Innledningsvis i boka får vi en opplysning om at talene går under benevnelsen vekkelsestaler og at disse er ment å nå inn til mennesker som ennå ikke har tatt et personlig standpunkt til det å bli en kristen, eller det å bli frelst (Edwardsen 1974:upaginert).

Konteksten er Sarons Dal og stevnehallen er fylt til trengsel med ca. 3500 mennesker. Budskapet er rettet mot det tjuende århundres moderne menneske for å fortelle dem hvem Gud er og hvem synderen er (Edwardsen 1974: upaginert). Året er 1968. Den unge evangelisten fra Kvinesdal er 30 år og har vært frelst i elleve år. Ifølge Mydland er det åtte år siden han lånte et stort telt, for å begynne sin offisielle virksomhet på alvor. I 1965 gikk startskuddet for det første store sommerstevnet i Sarons Dal, der møtene ble holdt i et stort telt. Tre år etter står plashallen ferdig, i tillegg står også den nye bibel- og misjonsskolen i "Dalen" ferdig til innvielse (Mydland:2004:15-55).

5.1.2 Referat

Edwardsen tar utgangspunkt i Hoseas 12.4., der fortellingen om Jakobs kamp med Gud blir dramatisert. Jakob er på flukt bort fra sin morbror Laban mens Esau, hans bror, som han stjal førstefødselsretten fra, er på vei mot han med fire hundre mann. Edwardsen mener at hele Jakobs liv fra første stund har vært grunnlagt på list og løgn. Han bedro Isak, tok velsignelsen fra Esau, og lurte blant annet morbroren Laban på en listig måte når feet skulle deles mellom dem. Nå er imidlertid Jakob, som har fått tilnavnet "den listige", kommet til veis ende og må ta et oppgjør med fortiden sin. Esau har gjemt på vreden og vil hevne seg. "I morgen er derfor dommens dag for Jakob", sier Edwardsen (Edwardsen 1974: 66).

Etter denne innledningen trekker Edwardsen en parallell til synderen og sier at han også en dag vil komme til veis ende. Edwardsen mener at folks oppfatning om hvem Gud er og hvem synderen er, ikke er i overensstemmelse med Bibelens lære. Gud er nemlig ikke **bare** (uthevet i boka) kjærlighet, slik som folk flest tror (Edwardsen 1974:67). Edwardsen sier at ut fra vår virkelighetserfaring og det at mennesket er skapt i Guds bilde, så kan vi vite noe om Gud. Han drar sammenligning mellom menneskets- og Guds egenskaper, og mener at vår virkelighetserfaring kan si oss noe om Gud. Akkurat som vår rettferdighetsans reagerer når vi ser noe urettferdighet skje, slik kan også Gud bli vred over urettferdighet og synd. Edwardsen mener at Gud har alle de egenskapene som er lagt ned i mennesket, dog uten synd (Edwardsen 1974:69 ff). For å understreke dette sier Edwardsen at: "Gud kan bli vred når han ser noe fortærende, og han kan ta den vreden og gjemme den i sitt hjerte i mange år. Siden gjengjelder han, slik han gjorde med Amalek folket" (Edwardsen 1994:70).

Etter å ha lest og eksegert Esaias 1.16, sier Edvardsen at grunnen til at Jakob seiret i kampen med engelen, var at Jakob ydmyket seg og bad om nåde. Derfor mener Edvardsen at det må en sinnsforandring og en sinnsomvendelse til før det kan bli snakk om frelse. Gud er nemlig svak for angrende syndere, og det er bare de som ydmyker seg og ber om nåde som oppnår tilgivelse og frelse (Edvardsen 1974:81/94).

Når Edvardsen skal prøve å forklare attributter i guddommen bruker han en metafor.¹³ Han sammenligner Gud med et hus som har mange sider. Huset snur seg ikke om du skal inn, du må sette deg i bevegelse for å finne døra, først da kan du komme inn. Døra representerer Guds kjærlighet. Prøver en å gå inn i huset fra en annen side, så møter en bare fordømmelse og vrede. ”Slik er det med Gud”, sier Edvardsen (1974:74/75). I avslutningen av møtet taler Edvardsen direkte til synderne, der synderen får valget mellom frelse eller fortapelse.

Du kan sitte her inne i kveld og skjule synden din. Du kan stå i en menighet. Du kan kalle deg kristen opp og ned. Om du sitter med synden gjemt i hjertet, og du ikke er i lyset, så har du ikke Jesu blods rensende kraft (Edvardsen 1994:90).

Gud har talt til mennesker i kveld. Her er mennesker som skal frelses i kveld. Her er mennesker som har sitt siste kall her i kveld. Her er mennesker som kommer til å forherde seg i kveld. Her er mennesker som skal få oppleve tilgivelsens makt. Hvem vil bli frelst i kveld? Hvem vil be Gud om tilgivelse og nåde for sine synder? Løft opp din hånd, og gjør det nå! (Edvardsen 1994:92).

5.1.3 Analyse

Jeg vil nå gå over til en nærmere analyse av Edvardsens tale. Gjennom referat og sitat vil jeg analysere forkynnelsen ut fra de tre hovedbegrepene Guds kjærlighet, menneskesyn og fortapelse.

Guds kjærlighet.

Gud er ikke **bare** kjærlighet (uthevet i boka), (Edvardsen 1974:68).

Gudsbildet hos Edvardsen kjennetegnes av en kjærlighet som inkluderer både vrede og straff. Det er tale om et gudsbilde som avslører at vreden innerst inne virker i nådens tjeneste. Denne enhet av vrede og nåde betegner Edvardsen som Guds rettferdige kjærlighet. Guds vrede og Guds nåde har sitt utspring direkte fra Guds kjærlighet (Edvardsen 1974:69). Fortapelsen kan da føres

---

¹³ Når jeg senere i oppgaven henviser til denne forestillingen har jeg valgt å omtale denne som ”husmetaforen”.

tilbake til gudsbildet, fordi det fins en dobbel forutsetning for evangeliet, Guds vrede og Guds kjærlighet, og en dobbel utgang på livet, evig frelse og evig fortapelse.

Når Edvardsen skal prøve å si noe om Guds kjærlighet så gjør han det ut fra negasjonen: ”Gud er ikke **bare** kjærlighet” (Edvardsen 1974:68). Videre sammenligner han Guds egenskaper med menneskets egenskaper og virkelighetserfaring, og sier at slik som mennesket kan bli vred, slik blir også Gud vred, dog uten synd (Edvardsen 1974:69/70:71/81/82), uten at han sier noe mer om hva han mener med det. Denne Guds rettferdighet, som altså inkluderer både vrede og straff, er da en nødvendig del av Guds guddommelige kjærlighet.

Gud er svak for angrende syndere (Edvardsen 1974:91).

Gud fremstår her som en Gud som er i stand til å forandre seg i sitt forhold til mennesket (Edvardsen 1974:94). Gud har en svakhet for mennesker som angrer og ydmyker seg, disse får del i hans nåde. Likegyldighet og forherdelse kan være med på å sette grenser for Guds kjærlighet og frelsesvilje. Guds kjærlighet ser med andre ord ut til å la seg begrense, i den forstand at den lar seg bevege ut fra menneskets handling på godt og vondt (Edvardsen 1974:94).

Fortell det til mannen i gaten, fortell det til alle som vil ha kjærlighet – fortell dem at Gud **viser** (uthevet i boka) oss sin kjærlighet, idet han drepte sin egen sønn som et sonoffer for våre synder...Så mye offer måtte det til for å betale det som vi hadde gjort med våre synder innfor den hellige Gud (Edvardsen 1974:76).¹⁴

Her ser Edvardsen ut til å mene at Jesu Kristi død er et utslag av Guds vrede over synden, men at selve handlingen har sitt utspring i Guds kjærlighet. Sammenhengen mellom Guds vrede og fortapelse kommer klart frem ved at fortapelsen blir en objektiv og evig tilstand for dem som ikke vil la seg forsones med Gud. Vold er inkludert i kjærlighetsbegrepet ved forestillingen om at Gud *drepte* sin egen sønn.

---

¹⁴ Fortapelsen viser da tilbake til et gudsbildet som krever godtgjøring og oppreisning for den ære som er krenket. Fortapelsen blir et resultat for dem som ikke kan ”betale”. Gud har en gang for alle forsonet menneskene med seg selv, ved Jesu død og oppstandelse. Men mennesket må selv gå inn i dette oppgjøret ved å la seg forsones med Gud, noe som forutsetter omvendelse og tro. De som ikke er villig til å forsones seg med Gud går til helvete (Anselm 1978).

Jeg vil bare si deg synder, jeg vil ikke være i dine bukser på dommens dag...den som skal møte Gud, og har forkastet Sønnen, han er det ingen redning for, absolutt ingen. Slik er Gud i Himmelen (Edwardsen 1994:77).

I dette budskapet ligger det en trussel til den som ikke omvender seg. Mennesket blir også tiltalt som "synder". Edwardsen har plassert seg selv på Guds side og synderen på fortapelsens side, på den måten skaper han en avstand mellom seg selv og møtedeltakerne der innenfor/utenfor forestillingen kommer klart frem. Guds kjærlighet lar seg forene med evig fortapelse. Vi ser også at gudsforståelsen og fortapelsesforestillingen henger nøye sammen. Det er Edwardsens gudsforståelse som leder til en forståelse som korresponderer med en lære om dobbel utgang. Vi finner innenfor/utenfor-forestillingen innebygd i selve gudsbildet, ved at vreden og kjærligheten utgjør grunnstrukturen i gudsbildet.

"Husmetafor" (Edwardsen 1974:77) viser oss et litt annet gudsbilde. Hele huset står som metafor for Gud, men det er bare døra som representerer Guds kjærlighet, alle de andre sidene står for dom og straff, noe som kan tyde på at vreden, dommen og straffen holdes strengt atskilt fra kjærligheten. Fortapelsen (dommen og straffen) kan da vise tilbake til en skjult Gud. Bildet er her at Gud er én, men det fins en forside og en bakside. Døra, som er symbolet på Golgata kors, står for kjærlighet og frelse, mens fordømmelsen som er baksiden holdes strengt atskilt fra kjærligheten (Edwardsen 1974:74-77).

Menneskesyn

Det går til helvete hvis du ikke omvender deg. Dit kommer synderen! (Edwardsen 1974:83).

Edwardsen har et klart bilde av hvordan det kommer til å gå med synderen. Det går til helvete. Forkynnelsen gir inntrykk av at himmelen er reservert for en gitt krets av rettroende, mens alle de andre er hjemfalne til helvete. Nå i dette livet plasseres synderen under Guds vrede og fremstilles som Guds fiende, noe som vi også finner etter livets slutt, nemlig himmel eller helvete (Edwardsen 1974:97ff).

Det er ikke Gud som er på vei til helvete, men det er menneskene, som etter **eget valg** (uthevet i boka) har brutt Guds bud og Guds lover (Edwardsen 1974:100).

Med denne uttalelsen ser Edwardsen ut til å mene at den avgjørende grunnen til at noen mennesker går til helvete er at de selv velger det, og dermed kan det se ut til at de er årsak til sin egen fortapelse. Konklusjonen på det blir at det er menneskets valg og ikke Guds

utvelgelse¹⁵ som ser ut til å være det avgjørende i frelsesspørsmålet. Det kommer også frem i forkynnelsen at forherdelse kan bli et resultat for det menneske som gang på gang takker nei til Guds kall, og at mennesket dermed definitivt utelukker seg selv fra den guddommelige kjærligheten (Edwardsen 1974:92). Dermed kan nådetiden ta slutt før levetiden.

Vil Gud frelse alle mennesker, vil han frelse alle syndere? La Bibelen svare. Gud vil ikke frelse alle mennesker på alle slags betingelser (1974:79). Det kommer bare angrende syndere inn i himmelen. De andre går til helvete (Edwardsen 1974:115).

Sitatet ovenfor kan tolkes dit hen at Gud bestemmer noen til helvete og noen til frelse, tanken kan da lett bli at Gud er både ond og god. Frelsen er betinget av menneskets syndserkjennelse og syndenød. Dette kan minne litt om markedsprinsippet ut fra tanken om at dersom vi gir Gud det han vil ha (bekjennelse og anger), så gir han oss det vi vil ha (tilgivelse og frelse).

Selv om det ut fra disse enkelte sitatene kan se ut som om Edwardsen forfekter at frelsen er en konsekvens av menneskets valg alene, får vi en annen forståelse dersom en ser talen i lys av helheten. Et sted som viser dette klart og tydelig er når Edwardsen sier: "...jeg så at jeg aldri kunne frelse meg selv. Hvis ikke Gud da hadde frelst meg, så hadde jeg gått evig fortapt" (Edwardsen 1974:87). I denne uttalelsen slår Edwardsen fast at det ene og alene er Gud som er initiativtakeren, og som kommer mennesket i møte med sin nåde og tilgivelse.

Adjektivene som brukes i teksten kan fortelle oss noe om menneskets grunnsituasjon. Mennesket blir i utgangspunktet betraktet som syndig og er underlagt Guds dom. Flere ganger i løpet av talen blir tilhørerne omtalt som: "stolte syndere, den skyldige, Guds fiender, ufredste mennesker og syndens treller" (Edwardsen 1994:83/84).

Hvem tror du Gud er? Har du gjort deg selv til Gud? Regner du med dine egenskaper, og ikke begriper at det finnes en Gud? (Edwardsen 1974:70).

Mennesket blir fremstilt som egenrådlig og selvgod, i tillegg til at det mangler kunnskap om Gud, dermed blir mennesket veldig lite, mens gudsbildet blir hierarkisk og autoritært.

---

¹⁵ En utgave av predestinasjonslæren har fått navnet universalismus hypotheticus. Her er Guds hensikt universal, Gud vil at alle mennesker skal bli frelst. Men Gud forutser at ikke alle vil tro og dermed bli frelst. Resultatet er altså en annen enn hensikten (Grandal 2000:118).

...når det gjelder å misbruke Guds navn, har jeg lagt merke til at det er spesielt kvinnene som gjør dette. Ofte slynger de ut disse ord: "Å Herre Gud!" Men si det en gang uten å mene det, og du går til helvete...(Edwardsen 1974:43).

Det er kvinnene som blir stigmatisert, dermed kommer kjønnsforskjellen ut fra kvinne/mann problematikken tydelig frem. Relasjonsforholdet mellom Gud og mennesker ser ut til å være bestemt ut fra lovens premisser, og ikke ut fra kjærlighetens evangelium. Det kommer nemlig frem at mennesket som bryter Guds lov med bare et lite "herre gud" blir stilt inn under Guds vrede og henvist til helvete. Hadde personforholdet vært en relasjon ut fra kjærlighetens evangelium, hadde saken stilt seg annerledes, fordi mennesket da hadde vært under nåden og inkludert i Guds frelsesgjerning i Kristus.

Hvordan skal disse ufrelste menneskene, som kommer til våre møter, komme i syndenød, når de ikke hører loven forkynt og ikke kan kjenne synden uten loven (Edwardsen 1994:78).

Når det gjelder å forkynne evangeliet om synd og nåde, sier Edwardsen at han regner seg som lutheraner (Edwardsen 1974: 78).¹⁶ Edwardsen ser derfor ut til å mene at loven må forkynnes først fordi den frembringer syndserkjennelse, noe som igjen vil bane vei for evangeliet som gir tilgivelse for synd, rettferdighet og frelse.

Det er vanskelig å si noe sikker om hvilke forestillinger om fortapelsen som gjør seg gjeldende her, men det kan sees ut fra to synsvinkler. Dersom Edwardsen mener at mennesket har en fri vilje til å avgjøre sin egen frelse, så blir fortapelsen en konsekvens av menneskets valg, med det resultat at de bringer seg selv inn under sin egen dom. Fortapelsen blir da den endelige følgen av menneskets selvforskyldte synd og selvvalgte ansvar. En kan da forstå fortapelsen slik at den ikke er utslag av Guds vesen, eller Guds vrede, men derimot den endelige følgen av menneskets selvforskyldte synd og selvvalgte ansvar. Den eskatologiske dom kan da ses på som Guds effektivering av den dom mennesket allerede har felt over seg selv, ved at de trosset Gud og etter eget valg stengte seg selv ute fra fellesskapet med han. Gud har opprettet dette evige pinestedet, men mennesket som kommer dit har selv valgt det. Det som imidlertid taler i mot en slik forståelse er Edwardsens klare sitat om at det er Gud alene som gir frelse. Konklusjonen på dette

---

¹⁶ Luther opererte med at loven har forskjellige bruksområder, blant annet en teologisk bruk, som skal avsløre at vi ikke kan frelse oss selv. Den skal demaskere mennesket og vise at vi er henvist til Guds nåde. Loven sin funksjon er at den skal føre frem til syndserkjennelse og berede grunnen for evangeliets tilgivelse. I tillegg har den en sivil bruk, den er en pekepinn for hvordan vi skal leve. For Luther er loven en åpenbaring fra Gud for å vise oss hva det gode livet er. Derfor mente Luther at en skulle forkynne loven først, så evangeliet (Kyndal 1997:208ff).

blir at mennesket allikevel ikke står fritt til å velge, men at frelse helt og holdent er avhengig av Guds suverene utvelgelse. Frelse og fortapelse kan også ses ut fra synet Edwardsen har på menneskets grunnsituasjon. Mennesket er i utgangspunktet fortapt på grunn av synd og trenger å komme i "syndenød" slik at de kan angre og bekjenne, først da kan Gud komme til med sin frelsende nåde og tilgivelse, mens det mennesket som vil fortsette i sin ugudelighet har fortapelsen i vente.

Oppsummerende kan jeg si at Edwardsen i utgangspunktet legger stor vekt på menneskets medvirkning til sin egen frelse. Ut fra helhetssammenhengen kan det imidlertid tyde på at det er Gud som i Kristus utvelger mennesket. Dersom det er Gud som suverent utvelger mennesket til frelse, så kan det ses ut fra den forestillingen at selv om "de andre" ikke er spesielt utvalgt, så er de likevel bestemt til fortapelse. Dermed blir det Gud som står bak både frelse og fortapelse. Guds kjærlighet rommer da både kjærlighet og vrede. Gudsbildet ut fra "husmetaforen" ser litt annerledes ut. Fortapelsen kan her knyttes til forestillingen om en skjult Gud slik at "det onde" kan holdes mer atskilt fra kjærligheten.

Fortapelse

I helvete er det ikke bare en som roper og ber i flammene...alle de andre millioner i helvete skriker den samme bønn (1974:135). I helvete kan man slå opp sine øyne, og i helvete er man i pine, og i helvete kan man se de frelste i herligheten...i helvete begynner man å be, men da er det evig for sent...i helvete der roper man, i helvete der ber man, i helvete der tørster man, i helvete roper man på en finger med vann for å svale sin tunge, og i helvete der pines man storlig i luene...(Edwardsen 1974:133).

I Edwardsens forestillingsverden ser fortapelsen ut til å være et topografisk sted, som har fått navnet helvete. Dette stedet fremstilles i sadistiske skildringer av de fortaptes tilstand, og ser ut til å omfatte hele mennesket, både sjel og legeme. Dette kan minne litt om middelalderens skrekkforestillinger, der helvete var de ugudeliges straffested, et sted hvor djevelen fikk herje fritt, og der de fordømte skulle pines og plages dag og natt i all evighet. Denne helvetesforestillingen er betinget av et bestemt gudsbildet, der Guds kjærlighet lar seg forene med gjengjeldelse, vrede og straff, og med at noen mennesker går evig fortapt.

Når synderen dør momentant, da er det fryktelig, da er det tragisk, da er det grusomt (Edwardsen 1974:72).

Når det ikke direkte sies hva som er så fryktelig tragisk, blir dette "usagte" et virkemiddel som får frem at det ikke finnes jordiske begrep som kan få frem den grusomhet som venter synderen i

helvete. Disse adjektivene kan derfor være med på å vekke angst og frykt hos enkelte tilhørere. Trusselen om helvete er derfor nærliggende i dette sitatet.

Fortellingen om Amalek-folket,¹⁷ kan settes i sammenheng med en Gud som gjengjelder og krever hevn over de ugudelige synderne. Ut fra dette ser vi at gudsbildet og fortapelsesforestillingen har en klar forbindelse med hverandre.

5.1.4 Fortolkning av talen opp mot Grandals typer.

Det gudsbildet som møter oss hos Edwardsen har tydelige fellestrekk med Prenters i Grandals femte modell. Edwardsen opererer i denne talen med et gudsbilde der det dømmende og straffende er integrert i kjærlighetsbegrepet.¹⁸ Den samme forestilling finner vi igjen hos Prenter, som hevder at Guds rettferdighet og Guds kjærlighet ikke er to atskilte egenskaper som i større eller mindre grad er i strid med hverandre. De er tvert imot ett, vreden og nåden er utslag av samme rettferdige kjærlighet (Grandal 2004:256).

Gudsforståelsen og fortapelsesforestillingen henger nøye sammen både hos Edwardsen og Prenter. Det er nettopp gudsforståelsen som leder til en forståelse som korresponderer med en lære om dobbel utgang. Siden fortapelsen ikke kan henvises til en skjult Gud må den nødvendigvis hentes ut fra det åpenbarte gudsbildet. Hos Prenter og Edwardsen er nemlig innenfor/utenfor-forestillingen innebygd i selve gudsbildet. Edwardsen og Prenter (Grandal 2000:264) kan ikke si at det er uforståelig for troen hvordan Guds åpenbarte kjærlighet kan forenes med evig fortapelse. Det er langt på vei gjort forståelig, ved at det dømmende og straffende er integrert i bildet av den åpenbarte Gud

I allmaktsforestillingen ser Edwardsen og Prenter ut til å skille lag. I Edwardsens forkynnelse kan det synes som om Gud står bak det onde, ved at menneskets ugudelighet utøser Guds vrede også i denne verden.¹⁹ Dermed blir Edwardsens kjærlighetsbegrep enda mer problematisk enn hos Prenter. Når kjærlighetsbegrepet ikke bare inkluderer vrede og straff, men også det onde er det

---

¹⁷I talen *Gud og synderen* sier Edwardsen at "Gud hadde gjemt på en mange hundre år gammel vrede mot Amalek-folket. Han svor ved Moses at han skulle utrydde Amalek på grunn av deres synder og deres ugudelighet. Men det gikk flere hundre år, så tok Gud opp igjen det han hadde svoret, den vreden han hadde gjemt på, og så utslettet han folket ved kong Saul (Edwardsen 1974:70).

¹⁸ Dette kommer til uttrykk i Edwardsens egne formuleringer, når han sier at Gud ikke bare er kjærlighet, men at Gud er både kjærlighet, vrede, rettferdig osv. (Edwardsen 1974:68).

¹⁹ "Gud kan bli vred når han ser noe fortærende, og han kan ta den vreden og gjemme den i sitt hjerte i mange år for å ta personen, slik han gjorde med Amalek-folket" (Edwardsen 1994:70).

vanskelig å forestille seg at Gud *er* kjærlighet. Problemet med et slikt kjærlighetsbegrep er at kjærligheten nedskrives og reduseres til noe mindre enn virkelig kjærlighet. Hos Prenter er hensikten med å avvise den strenge allmaktsforestillingen å oppnå en fullstendig kvalitetsbestemmelse av gudsbildet, der Guds kjærlighet er radikalt inkluderende (Grandal 2000:286).

I motsetning til Prenter som hevder at frelsen er Guds alene (Grandal 2004:259), kan en i utgangspunktet komme til å tro at det i Edwardsens forkynnelse er menneskets anger og syndenød som legges til grunn for frelse eller fortapelse (Edwardsen 1974:100). I helhetens lys ser vi imidlertid at Edwardsen slår fast at han ikke er i stand til å frelse seg selv. Når alt kommer til alt der det ene og alene Guds grenseløse nåde som kan legges til grunn for menneskets frelse. Dermed ser det ut som om Edwardsen kan være enig med Prenter i at frelsen er Guds verk alene.

Når det blir så viktig for Edwardsen at mennesket må angre sin synd før det kan motta tilgivelse fra Gud, ser dette ut til å ha sammenheng med hans syn på loven og evangeliets forskjellige funksjon. Edwardsen kan da sammenlignes med Prenter (Grandal 2000:283), som mener at loven frembringer syndenød slik at mennesket angre sin synd, mens evangeliet gir tilgivelse for synd. Derfor mener både Prenter og Edwardsen at loven må forkynnes først, så evangeliet. Men selve loven gir ingen rettferdiggjørelse. Prenter understreker derfor at disse må sammentenkes, samtidig som de ikke sammenblandes (Grandal 2004:260).

I Edwardsen forkynnelse finner vi en trussel om helvete, der angsten for helvete som skal vekke mennesket til omvendelse. Prenter mener imidlertid at man ikke kan true med helvete. Dersom en prøver å true med helvete for å drive mennesker til omvendelse appellerer man til selvisheten, og det er nettopp det Prenter forbinder med helvete (Grandal 2000:259).

Gudsbildet i Edwardsens "husmetafor" har noen likheter med Ebeling i Grandals tredje modell. Her er kjærlighet og vrede holdt strengt atskilt. Dette har parallell til den skjulte Gud (Grandal 2000:283ff). Dermed fremtrer et litt annet gudsbilde der kjærlighetsbegrepet kan holdes rent og atskilt fra Guds vrede. Fortapelsens mulighet kan da lokaliseres til den skjulte Gud. På denne måten plasseres fortapelsens mulighet utenfor rammen, og ikke innenfor rammen av Guds kjærlighet. Dette fører til at kjærlighetsbegrepet ikke blir fullt så dunkelt, fordi den dømmende og straffende siden av vreden er henvist til den skjulte Gud, og vil derfor i mindre grad sette sitt preg på kjærligheten. Likevel er det tale om en kjærlighet som ikke er suveren, men som må resignere i forhold til de menneskene som befinner seg under vreden.

Så langt jeg kan se har ikke Edvardsen noe til felles med Moltmanns gudsbilde i første modell. Moltmann avviser tanken om den skjulte Gud. Hos Moltmann finnes det nemlig ikke noe "utenfor" hos Gud, fordi Gud åpenbarer seg som grenseløs kjærlighet til alle utstøtte. Guds kjærlighet er heller ikke under noen synsvinkel forenelig med evig fortapelse. Dermed blir Gud fullstendig bestemt ut fra åpenbaringen i Kristus og kjærligheten bestemmes som grenseløs kjærlighet til alle utstøtte (Grandal 2000:110ff). Guds uransakelige kjærlighet er alltid en kjærlighet som er større og mer sjenerøs enn den menneskelige kjærligheten. Det kan ikke være tale om noe uransakelig ved kjærligheten som skulle stå i motsetning til "det alltid større" som er åpenbart ved den, mener Moltmann (Grandal 2000:312). Gud kan ikke fornekte seg selv. Gud har derfor ikke valget mellom å være, eller ikke være kjærlighet (Grandal 2000:110). Derfor kan ikke Guds frihet og Guds uransakelige kjærlighet være forenlig med evig fortapelse.

Når det gjelder menneskets valgfrihet i frelsesspørsmålet, så er det vanskelig å slå fast med sikkerhet hva Edvardsen mener om dette spørsmålet. Ut fra enkeltsetat kan det se ut som om frelse *faktisk* er avhengig av menneskets respons, men ser vi det i sammenheng med teksten som helhet, så er det mer nærliggende å tolke dette ut fra tanken om at frelsen er Guds alene, og ut fra forestillingen om at når Gud utvelger mennesket kan det velge å la seg utvelge, slik at det valg som Gud har foretatt kan oppfattes av mennesket som dets eget valg. Moltmann mener at kristen teologi bare har et svar på hvor avgjørelsen om frelse for det fortapte mennesket treffes. Det er Gud som bestemmer over menneskets frelse. Hvis det ikke var slik, ville frelsesvisshet være umulig. Den store dreining fra fortapelse til frelse har funnet sted på Golgata, og den skjer ikke først når vår frelsesavgjørelse finner sted. Tro er den personlige erfaring av denne dreining, men ikke dreiningen selv. Troen bringer ikke frelsen, men frelsen bringer troen. Frelsen kan ikke på noen måte settes på spill av mennesket, slik at forsøket på å leve som en forkastet blir umulig. Men heller ikke Gud selv vil sette den på spill, fordi den er uttrykk for Guds selvbestemmelse, for det som Gud vil (Grandal 2000:118ff).²⁰

Mens Edvardsen argumenterer for dobbel utgang, så mener Moltmann at i Jesu Kristi utvelgelse har Gud tiltenkt alle mennesker utvelgelsen, saligheten og livet, mens det kun er Gud selv som er tiltenkt forkastelsen, fordømmelsen og døden. Moltmann mener at det er Gud alene som suverent avgjør alle menneskers frelse, var det ikke slik så ville Gud egentlig være overflødig, fordi

---

²⁰Åpen universalisme brukes som begrep for Karl Barths predestinasjonlære. Moltmann oppfatter essensen i denne lære som følger. I og med at Kristus er den ene forkastede, er alle mennesker objektivt forsonet i Kristus, om de vet det eller ei. En kristen kan bare anse andre mennesker som mennesker som er forsonet i Kristus. De troende regner med en åpen mengde av utvalgte, og de forventer allforsoningen, dvs. at alle mennesker får del i Guds frelse, for Kristi skyld i "håpets bekjennelse" (Grandal 2000:118).

mennesket da ville avgjøre sin egen skjebne, og på den måten bli sin egen frelser og Gud (Grandal 2000:40/294).

På den ene siden kan det se ut som om Edvardsen opererer med et gudsbilde, lik det vi finner i Grandals femte modell (Grandal 2000: 286), hvor det ikke er mulig å lokalisere fortapelsens mulighet utenfor rammen av det åpenbarte gudsbildet, derfor må denne muligheten tenkes innenfor rammen, slik at Guds vrede integreres i kjærlighetsbegrepet. På den andre side har Edvardsens gudsbilde noe til felles med Grandals tredje modell. Dette ser vi blant annet ut fra hans ”husmetafor”. Fortapelsens mulighet er da henvist til et ”eget rom” utenfor Kristus og kan relateres til den skjulte Gud. Apokatastasisforestillingen i første modell ville kontant ha blitt avvist, fordi dette gudsbildet kjennetegnes av en radikal kjærlighet, der det verken er åpnet rom for fortapelsen, eller et slikt kjærlighetsbegrep som Edvardsen opererer med.

5.2 Jesus eller Barabas (2002)

5.2.1 Konteksten

Denne talen ble holdt under sommerstevnet i Sarons Dal 2002. Da var Edvardsen 63 år. Talen finnes på cd.²¹

På cd'n kan det høres ut som om tidligere NRK-journalist Erling Borgen er tilstede i hallen. Edvardsen sier noen godord til Borgen, ..” mi he hatt møje moro... og meir ska dæ bli..” Det kan høres ut som om møtedeltakerne nettopp har fått sett dokumentarfilmen om Edvardsen, ”Himmelen revner”, som Erling Borgen sto bak. Edvardsen gir uttrykk for at han har lært Borgen å kjenne som et ”sjikkeleg mannfolk”, men legger til at han tviler på at møtedeltakerne vet hva det betyr i dag.

Edvardsen gjør møtedeltakerne klar over at talen han skal holde er en vekkelsestale og at han har holdt samme talen for presidenter og konger, under kommunismens tid i Sovjet, under kommunisttiden i Polen osv. Ut fra Edvardsens kommentarer kan det høres ut som om det er mange ungdommer tilstede i møtehallen denne kvelden.

Mot slutten av talen før innbydelsen lyder, kan en høre mumling fra salen. Edvardsen henvender seg til salen og spør: ”Ka va dæ du sa får någe? Va dæ at æ va ein gærning?” Det kan synes som om vedkommende ikke vil gjenta det han sa, men at en annen sier: ”fargerig”.

---

²¹ Denne cd'n som jeg har jeg fått tilsendt fra Mydland i Sarons Dal er ikke til salgs, men kan fåes ved henvendelse til Sarons Dal.

”Hæ”, spør Edvardsen, ”Fargerig? Ja, men han sa æ va ein gærning”.

5.2.2 Referat

Hovedbudskapet i Edvardsens tale er menneskets valg mellom godt eller ondt. Han viser til at livet er fullt av viktige valg som alle mennesker før eller senere står overfor. Edvardsen fremstiller den romerske guvernøren Pontius Pilatus som prototypen på mennesket når det må velge. Pilatus prøvde så godt han kunne å unngå valget, og slik mener Edvardsen det også er med mennesket i dag. Det prøver så godt det kan å slippe unna, men det er umulig. Mennesket må velge mellom rett og galt, mellom negative krefter og oppbyggende krefter, mellom Gud og ”det onde”, eller som han sier, mellom ”Jesus eller Barabas”. Edvardsen gjør det klart for tilhørerne at Jesus symboliserer ”det gode” og Barabas ”det onde”.

For å få frem hvor ille det kan gå dersom en velger feil, tar Edvardsen utgangspunkt i historien. Det fikk katastrofale følger for de land som vendte seg bort fra den evangeliske vekkelsen tidligere i historien (hvilken evangelisk vekkelse sier han ikke noe om), og mener at konsekvensen av dette var at ”Barabas” kom løs i Europa. Unntaket var imidlertid Norge, der den evangeliske vekkelsen med Hans Nielsen Hauge skapte frihet og fred og ble en velsignelse for land og folk. Denne velsignelsen mener Edvardsen viste seg i at folk fikk lov til å organisere seg, det ble slutt på klasseskillet, arbeidsmarkedet ble stimulert osv., men i resten av Europa gikk det motsatt vei, fordi de valgte feil.

Edvardsen tar for seg historien helt fra Romerrikets tid med brød og sirkus, der hvert sjette menneske var slave, til Tysklands Hitler, Russlands Stalin, EU konstitusjonen, for til slutt å nevne Amerika hvor det nå skjer en forbrytelse hvert tredje sekund, og et mord hvert tjuende minutt. ”Årsaken til krig og all elendighet er at land og folk valgte feil, derfor gikk det som det gikk,” sier Edvardsen.

Mot slutten av sin historiske utlegning får vi en forklaring på hva Edvardsen mener med ”det onde” når han sier: ”... hvis vi legger øret ned til bakken så kan vi også i dag høre fottrinnene av ”Barabas”. Foreldregenerasjonen har bøyd kne og danset rundt materialismens gullkalv i lang tid. Kriminaliteten har fordoblet seg, narkotika, alkohol, og skilsmissetallene når nye høyder, grådighetskulturen florerer, og nynazistene marsjerer i gatene igjen. Det koker på Balkan, i Tsjetsjenia, i Nord-Irland og terroristene rasler ikke bare med sablene, men med kjernefysiske, bakteriologiske- og biologiske våpen, noe som er en trussel mot hele den menneskelige eksistens” (cd:Jesus eller Barabas:2002).

I siste halvdel av talen omtaler han seg selv som kvasipsykolog, det vil si at møtedeltakerne får en dramatisering av hva som rørte seg i Pilatus hode, da han måtte velge. Edwardsen mener at når mennesket står på valg, så blir det en konkurranse mellom ”den gode stemmen” og ”den onde stemmen” om hvem som skal vinne, og han legger til : ”det hadde vært enkelt å leve om det bare var godt i denne verden, om det bare var Jesus og det han symboliserer; ”det gode”. Men Barabas er også her, fars sønn; ”det onde” (cd:Jesus eller Barabas:2002). Når innbydelsen til slutt går ut, stilles møtedeltakerne på valg. De som velger ”Barabas” blir først oppfordret til å gi seg til kjenne ved å rekke opp en hånd. Ingen hender blir rekt opp. Så går innbydelsen ut til de som vil velge Jesus. De oppfordres til å komme frem.

5.2.3 Analyse

Guds kjærlighet

I denne talen var menneskets valg mellom godt og ondt gjennomgangstema og fikk kvantitativt sett mest plass. Skillet mellom ”det gode” og ”det onde” gjenspeiler seg i valget mellom ”Jesus eller Barabas”. Det er grunn til å tro at Edwardsen ikke knytter ”det onde” opp til noe som venter mennesket bak død og grav fordi ”det onde” hele tiden blir relatert til dette livet her og nå, slik som kriminalitet, narkotika, skillsmisse osv. Jesus symboliserer ”det gode”, noe som på samme måte blir knyttet til goder i dette livet. Det å velge Jesus synes da å bli et kall til oss mennesker om å representere nestekjærlighetsbudet, som Jesus ved sitt liv gjorde synlig og var et eksempel på.

Edwardsen tar ikke først og fremst utgangspunkt i det enkelte individs valg, men viktige avgjørelser blir tenkt ut fra et høyere samfunnsplan, og ut fra et kollektivt valg. Prototypen i Edwardsens tale er Pilatus, den romerske guvernøren som foretok valget på vegne av folket. Videre henviser Edwardsen til nasjoner og land, statsråder og regimer som valgte feil.²² Det er ut fra dette perspektivet Edwardsen mot slutten av talen oppfordrer den enkelte til å velge Jesus.

Ved å sette fokus på valget mellom ”Jesus eller Barabas” får Edwardsen frem kjærlighetens motsetningsforhold til ”det onde”. Virkemidlene han bruker er de store kontrastene han lager mellom godt og ondt. Edwardsen mener også at vi finner igjen det samme i menneskets indre verden som ”den onde-” og ”den gode stemmen”. Disse kontrastene får frem hvordan Guds

---

²² ”..og vi må velge; som hjem, som familier, som bygder og byer, som generasjoner, som nasjoner, enten slipper vi Jesus løs blant ungdommen i gatene, eller så kan Barabas komme løs....Vi kan senere år finne nasjoner som gjorde valg, som Russland med tsaren og Den ortodokse kirke som regjerte med hard hånd mot slutten av 1800t....det samme skjedde i Tyskland, i Amerika, i EU konstitusjonen...” (cd:Jesus eller Barabas:2002).

kjærlighet står imot, og kjemper mot all ondskap.²³ Edvardsen oppfordrer gang på gang tilhørerne til å ta et bevisst valg, dette skjer både ved muntlig appell og håndsopprekning. Hensikten med denne utfordringen sier han ingenting om, men siden det er nokså forutsigbart at ingen ønsker å velge ”det onde” bevisst, er det nærliggende å tro at Edvardsen på denne måten vil poengtere at selv om ingen bevisst velger ”det onde”, så tar likevel ondskaper overhånd noen ganger. Slik får han frem at disse kreftene ikke alltid er under menneskets kontroll. Når Edvardsen ellers i talen legger så stor vekt på at mennesket må velge ”det gode”, så kommer det etiske prinsippet klart frem. Valg får konsekvenser ikke bare for en selv, men også for medmenneskelige relasjoner. Derfor har det enkelte menneske et ansvar, slik at valg og beslutninger som foretas kan bli til beste for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Edvardsen sier at ”...Jesus symboliserer ”det gode”...og Barabas ”det onde”...”, og setter samfunnsforhold i relasjon til spørsmålet om folk og samfunn har valgt ”det gode” eller ”det onde”. Forestilling går da i retning av at de maktene som finnes innenfor samfunnsstrukturene har valget mellom å underordne seg ”Jesus eller Barabas”. Barabas representerer da ”de onde” og Jesus ”de gode” maktstrukturene. Siden disse maktstrukturene nødvendigvis er menneskeskapt, har vi alle et ansvar for å skape et godt samfunn slik at nestekjærlighetsbudet kan holdes i hevd. Det ”å velge Jesus” blir da å velge ”det gode livet” som Jesus var en representant for da han vandret her på jorden. Når Edvardsen tillegger evangeliet positive funksjoner i samfunnet, så viser det at et samfunnssystem som undertrykker den svake er et alvorlig brudd mot Guds vilje, og har derfor kommet i konflikt med det kristne nestekjærlighetsbudet. Å velge Jesus betyr at Jesu liv og gjerning kan bli synlig i denne verden. Dette valget vil derfor være med på å fremme medmenneskelighet og varme, og på den måten gi gode vekstmuligheter for et stabilt og godt samfunn. Valget vil derfor ha stor betydning for det livet som leves her og nå, og ikke bare ut fra et eskatologisk perspektiv.

I denne talen ser vi at Guds kjærlighet står i skarp motsetning til det onde. ”Det onde” har ingen forbindelse til det gode og allmaktstanken er derfor utelukket i denne talen. Guds kjærlighet fremstilles som radikal og inkluderende i den forstand at den strekker seg ut til alle mennesker. Når ”det onde” allikevel fins i samfunnet så viser ikke dette tilbake til gudsbildet, men tilbake til seg selv, det vil si at noe nærmere svar på ”det ondes” problem får vi ikke.

---

²³ ”Vi har også historien tilbake til Romerriket. I Romerriket var det brød og sirkus, oppløsningstendenser, det var eliten som styrte, og hvert 6. menneske var slave. Men så kommer *evangeliet* til Romerriket, og så må *Roms stolte ørn* bøye seg for nasareerens kors, og så kom vekkelsen til Romerriket og løftet Romerriket ut av hedenskapet...” (cd:Jesus eller Barabas:2002).

Menneskesyn

Vi må alle velge mellom godt og ondt, mellom rettferdighet og urettferdighet, mellom det positive og det negative. Vi må alle velge mellom byggende krefter som slippes løs i vårt liv, eller negative krefter som slippes løs i vårt liv (cd:Jesus eller Barabas:2002).

Menneskets relative frihet kommer til uttrykk gjennom små og store valg som det er henvist til å foreta i historien. Det enkelte valg kan få store konsekvenser for mennesket selv, for omverdenen, for land og folk. Derfor er heller ikke menneskets valg likegyldig. Mennesket fremstilles på denne måten som et handlende og ansvarsbevisst individ, og menneskesynet blir på den måten ikke helt deterministisk, eller overgitt til skjebnen.

...der oppe i et fjellvann, der endte han sine dager som en gal mann som satt nede ved vannet og vasket og vasket sine hender og skreik dag og natt. Han valgte feil... (cd:Jesus eller Barabas:2002).

Hensikten bak Edwardsens dramatisering sier ikke materialet noe sikkert om, men spørsmålet om hvem som sto bak Pilatus "galskap" ligger implisitt i teksten. Er det mennesket som gjennom sin livsførsel avgjør sin egen skjebne, eller er det Gud som står bak det onde? Det historiske valget mellom Jesus eller Barabas ble, som tidligere nevnt, satt i verk av den romerske guvernøren Pontius Pilatus, men det var etter folks ønske. Dermed var det en demokratisk avgjørelse som lå på bordet da valget om å frigi Barabas ble iverksatt. Valget ble tatt i kraft av den makt og myndighet som var gitt Pilatus gjennom hans stilling, og ikke i kraft av egen person. Dette kommer frem da Pilatus vasker sine hender og sier at han er uskyldig. Her ser en igjen eksempel på menneskets relative frihet, det han ikke vil, det gjør han likevel. Pilatus var som alle de andre en brikke i et spill, derfor kan det synes som om verken Pilatus eller folket hadde noe valg, eller hadde noen frihet til å handle ut fra seg selv. Alle var underlagt, eller var en del av det samfunnssystemet som fantes på den tiden, og en ser at alle mer eller mindre ble overrumplet av "det onde". Poenget med dette er at Pilatus "galskap" kan ses ut fra et større perspektiv, enn bare ut fra tanken om at det er mennesket selv som avgjør sin egen skjebne.

Mennesket står heller ikke fritt til å velge sin egen frelse. Edwardsen sier: "...det koster ingenting, frelsen er gratis. Vi blir frelst og tilgitt og får det nye livet av bare nåde" (cd: Jesus eller Barabas:2002). Dermed kommer det klart frem at det er Gud som er initiativtakeren, og at mennesket ikke i noen grad har muligheten til å velge sin egen frelse.

Når Edwardsen fokuserer så sterkt på at det kun er dem som velger Jesus som har del i "det gode", kan han komme i fare for å uttrykke det syn at bare folk blir kristne så vil alle

mellommenneskelige problem kunne løses. Men det kan også tyde på at han ikke primært ser på synd som et moralsk begrep som viser til handling eller endring i praksis, men mer til et religiøst begrep, som er knyttet til måten vi oppfatter menneskets relasjon til Gud på. Mennesket har blitt frarøvet relasjonen til Gud og er så å si dømt til å kretse om seg selv. Synden stikker da dypere en til enkelthandlinger, fordi synd uttrykker mistillit til Gud og har sin grunn i menneskets hjerte eller *vilje* (Henriksen 2003: 180ff). Denne relasjonen kan bli gjenopprettet ved å si ja til Jesus og dermed vil mennesket stå bedre rustet til å praktisere nestekjærlighetsbudet i denne verden. Ut fra denne tankegangen kan en bedre forstå at det blir så viktig for Edwardsen å få frem at mennesket må være sitt ansvar bevisst, mennesket må *ville* og velge det gode, slik at Jesu liv og gjerning kan komme hele samfunnet og menneskeheten til gode.

Hva kan du gi meg Jesus om jeg satser livet på deg? Og Jesus svarer..., jeg kan gi deg harmoni og helhet... Jeg kan gi deg en ny dag i ditt liv... Jeg kan velsigne hjemmet ditt...dine barn, din familie... (cd: Jesus eller Barabas:2002).

Frelsesbegrepet kan også ses ut fra en annen synsvinkel, men får da et annet innhold. Når Edwardsen sier at Jesus vil gi harmoni og helhet, velsigne barna, hjemmet familien osv. (cd: Jesus eller Barabas:2002), blir frelsen knyttet opp til "goder" som mennesket kan "ta ut" i dette livet her og nå, og ikke til noe som en gang venter mennesket bak død og grav. Ved å velge "det gode" blir mennesket frelst fra "det onde". Begrepet frelse trenger nødvendigvis da ikke være noe som er definert på forhånd, men kan bli til underveis. Det vil si at hvis mennesket sulter så er frelse mat, hvis det er krig så er frelse fred osv. Denne tanken er også noe som harmonerer med Edwardsens sosialistiske bakgrunn, og hans sterke engasjement i arbeidet for fred og forsoning på det kulturelle og religiøse planet. Forestillingen viser også tilbake til Jesu liv og hans engasjement for å gjøre Guds rike synlig i denne verden.

Det etiske engasjement som kommer til uttrykk, representerer en sterk kritikk av en egosentrisk livsholdning, samtidig som det poengterer at det er menneskets ansvar å kjempe mot vold og all maktmisbruk i samfunnet. Dette er i tråd med Gud bud og noe som det enkelte mennesket kan være med å realisere gjennom sine gode handlinger. Konklusjonen blir at det å velge Jesus blir det avgjørende grunnlag og en forutsetning som skaper et nytt utgangspunkt når det gjelder forholdet til nesten og samfunnet. Dermed blir dette startskuddet som setter mennesket i en ny situasjon når det gjelder å leve etter Guds bud, slik at Guds rike kan bli synlig her på jord. Mennesket fremstilles dermed som et aktivt, tenkende og handlende menneske.

Fortapelse

Edwardsen nevner mange eksempler fra historien om gale valg som ble tatt, og sier at dette fikk store konsekvenser for nasjoner, land og folk. Ut fra denne forestilling kan det tyde på at han ikke først og fremst forbinder ”det onde” med individet. ”Det onde” blir mer et kollektivt fenomen, noe som ligger i systemet, og som individet til tider står nokså hjelpeløst overfor. Individet er imidlertid en del av systemet og i den grad ansvarlig for de valg som er gjort, slik at ”det onde” også kan oppstå som et resultat av de mange individuelle valg. Pilatus representerte som sagt hele folket, og det var folket som sånn sett tok avgjørelsen om å slippe Barabas fri. Dette kan forstås ut fra tanken om at vi alle er en del av systemet og skyld i at ondskaper får makt, men forestillingen om at mennesket er opphavet til ”det onde” finner vi ikke i denne talen. Dette er noe som verken har sitt opphav i den guddommelige- eller menneskeskapte orden, og Edwardsen har dermed ingen rasjonell forklaring på det hvor ”det onde” kommer fra.

Ondskaper flourer imidlertid i en eller annen ubevisst diffus form, og Edwardsen har problemer med å beskrive hvor det har sin grunn. Han sier klart fra at når han forbinder Barabas med ”det onde” så er dette symbolsk. Hos individet prøver Edwardsen å forklare dette med ”den onde stemmen”. Relatert til samfunnet er det mer tale om maktstrukturer. Det er vanskelig å tolke Edwardsen når han mot slutten av talen sier ”mennesket vil miste sin sjel”²⁴ (cd:Jesus eller Barabas:2002). Hva menes med ”sjel”? Kan det være ”den onde” stemmen? Eller kan Edwardsen mene at noen mennesker vil miste kontakten med Gud? I tilfelle blir dette et paradoks som står klart i motsetning til hovedbudskapet i talen. Derfor mener jeg at dette enkeltstående må tolkes ut fra helheten i talen og det budskapet som fremkommer der. Her er ”det gode” er atskilt fra ”det onde”, altså er Gud bare kjærlighet og kan derfor ikke ”blandes sammen” med ”det onde”. Paradokset blir at dersom det skulle vise seg at Gud, en gang i en eskatologisk fremtid skulle være i stand til å kaste noen mennesker i fortapelsen, så ville Gud kunne identifiseres med ”det onde”. Da ville Gud altså være både ond og god, eller ha skiftet karakter fra god til ond. Dette ville i tilfelle stå i motsetning til hovedbudskapet i talen.

I denne talen er ikke fortapelsen forklart ut fra den tradisjonelle middelaldertenkningen, der forestillingen var at mennesket ble kastet i helvete. Heller ikke ser denne fortapelsen ut til å omfatte det bevisste mennesket. Når Edwardsen sammenligner fortapelsen med: ”... å svive der i universet...”, så er det vanskelig å forestille seg at de ugudelige mennesker i legemlig forstand skulle kunne svive der i universet som astronauter i det himmelske kosmos. Likeså er det vanskelig å tolke hva Edwardsen mener når han sier at mennesket vil miste sin ”sjel”. I en slik

---

²⁴ ...det blir fortapelsen, en evighet, du vil miste din sjel, og jeg har aldri vært i fortapelsen, så jeg kan ikke fortelle deg hvordan det blir der. Noen sier det er fullt av ild og alt mulig, men jeg tror det ligger på et helt annet plan, det er bare symbolsk, men det er å bli ensom og svive der i universet i ensomhet, i evigheters evighet, det må være som fortapelsen” (cd:Jesus eller Barabas:2002).

kontekst vil jeg tro at begrepet "sjel" ville kunne tolkes som noe abstrakt, ubevisst og diffust. Det er mye som tyder på at dette "ubevisste abstrakte" som i evigheters evighet vil bli henvist til universets ensomhet. Noe nærmere svar enn det får vi ikke.

5.2.4 Fortolkning av talen opp mot Grandals typer

I Moltmanns teologi er gudsbildet entydig og grunntanken er at Gud åpenbarer seg som grenseløs kjærlighet til alle. Moltmann opererer ikke på noe plan med muligheten for at Guds kjærlighet skulle vise seg å være forenelig med fortapelsens mulighet. Det er om å gjøre for ham å understreke at Gud på ingen måte bagatelliserer det onde. All ondskap og grusomhet skal derfor dømmes og tilintetgjøres på dommens dag. "De onde" mener Moltmann, skal gjennomgå en dyptgripende forvandling, noe som er en klar forutsetning for å få adgang til gudsriket (Grandal 2000: 269).

I denne talen kan det tyde på at Edvardsen har en del tanker til felles med Moltmann i Grandals første modell. Problemet er bare at Edvardsen ikke går i detaljer, og jeg har heller ingen muligheter til å stille spørsmål ved det som virker uklart. Både Edvardsen og Moltmanns gudsbilde er entydig, Guds radikale kjærlighet står mot alt ondt, dermed opererer ingen av dem på noe plan med muligheten for at Guds kjærlighet skulle vise seg å være forenelig med at Gud skulle kunne tenke seg å påføre noen mennesker noe ondt. Når Edvardsen likevel opererer med fortapelsen blir dette selvfølgelig problematisk, men ut fra dette bildet, så er det ikke mulig å tolke fortapelsen dit hen at Gud skulle ha noe med den å gjøre. Edvardsen prøver ikke å forklare det onde rasjonelt, og Grandal skriver at heller ikke hos Moltmann er alle sider av forholdet mellom Gud og det onde fullstendig åpenbart (Grandal 2000:294).

Når Edvardsen i denne talen fokuserer så sterkt på at Jesu liv skal manifestere seg i denne verden, kan det tyde på at den indre rettferdighet Gud kan gi mennesket, har en forvandlende effekt sett i forhold til menneskets egenrettferdighet. Dette kan minne litt om Moltmanns forestilling. Jesus brakte i sitt jordiske liv Guds rettferdighet til de gudløse og til dem som led urett, og Moltmann mener at det er denne rettferdigheten som i den siste dom vil gjenreise verden og bringe alt i sitt rette forhold. Det er ikke tale om den gjengjeldende rettferdighet, som gjengjelder ondt med ondt og godt med godt. Men det er tale om Guds rettferdighet, som bringer alt i rette stand. Moltmann hevder derfor at den siste dom ikke er noe annet enn Jesu Kristi unierselle åpenbaring og fullendelse av hans redningsverk. Ingen evige dødsstraffer vil bli idømt. Siktemålet med dommen er alle tings gjenopprettelse med henblikk på oppbyggelsen av Guds evige rike. Når Gud til slutt blir alt i alle, er det ikke fordi Guds kjærlighet vil overvinne også den siste vantro,

men fordi skyggene av Kristi kors oppløser helvete. I den korsfestede ser man da dommeren i den siste dom, dommeren som selv er blitt den dømte i de anklagedes sted og til beste for dem (Grandal 2000:97-107).

Sammenligner vi Edvardsen med Ebeling i Grandals tredje modell, så finner vi svært forskjellige gudsbilder. Virkelighetserfaringen og gudserfaringen er, som tidligere nevnt, usedvanlig tett forbundet hos Ebeling i forestillingen om den skjulte Gud. Hos Edvardsen finner vi ikke noen skjult Gud. Alt som har med "det onde" er henvist til "Barabas". Dermed finnes det ingen holdepunkter for å sette dette i relasjon til en skjult Gud. Ebeling og Edvardsen skiller derfor lag i synet på allmaktsforestillingen .

Mellom Edvardsen og Prenter, i Grandals femte modell, er det snakk om vesentlige forskjeller. Prenter går langt i retning av å gi en forklaring på fortapelsens mysterium og har sågar en lære om den dobbelte utgang, derfor oppheves et stykke på vei det gåtefulle. Hos Prenter kan ikke den åpenbarte Gud sies å være kjærlighet i eminent forstand, fordi vreden er innsmeltet i kjærligheten. Hos Edvardsen er det ingen tvil om at det er kjærlighetens egen kvalitet og alt det gode den står får, som er vesentlig å få frem. Selv om Edvardsens fortapelsesforestilling skiller seg fra Moltmanns, kan det likevel ut fra en helhetlig vurdering synes som om Edvardsen i denne talen ligger nærmest opp til Moltmann i Grandals første modell.

5.3 "Abraham – Guds modell og troens far – etterfølg Abrahams vei" (2002)

5.3.1 Konteksten

Denne talen er holdt i muslimsk kontekst og vil derfor få en litt bredere omtale enn de andre talene.

På ettårsdagen for 11. septembers terroristangrep mot New York og Washinton, åpnet Aril Edvardsen sin evangeliske kampanje på Moammar Gaddafis stadion i Lahore i Pakistan i 2002. Dette var Edvardsens 25. misjonsreise til Asia og den femte freds- og harmonikonferansen. Denne konferansen samlet 235 muslimske, kristne og politiske ledere, samt 1350 nasjonale vitner. President Pervez Musharraf som skulle ha deltatt, var opptatt i FN, derfor stilte justisministeren Dr. Khalid Ranja, som representant for regjeringen. Blant de mange religiøse lederne som talte

under konferansen var lederen for verdens sikkerhet, Dr. Ganga Singh, som understreket nødvendigheten av frihet og fred (Mydland 2004:214/215).

Pakistan er et muslimsk land, hvor 97% av landets ca. 160 millioner innbyggere er muslimer. På grunn av frykt for terrorangrep var nesten ingen pakistanske kristne til stede da Edvardsen åpnet kampanjen, men tusener av muslimer fylte Gaddafi Stadion. Pakistans myndigheter stilte ca. 400 sikkerhetsoffiserer til disposisjon for å beskytte Edvardsen og hans team, samtidig som de sjekket alle som entret stadion med metalldetektor. Dette gjorde myndighetene fordi enkelte muslimske terrorgrupper de siste år har angrepet flere kirker og kristne møter i Pakistan. Denne omtalen står gjengitt i bladet *Troens Bevis* nr. 1: 2005 som er en svært Aril-vennlig kilde.

Forfatteren Håvard Rem fulgte Edvardsen på denne kampanjen, samt Erling Borgen og hans fotograf. Rem skriver i sin bok at overfylte biler og busser ankom området. Flere av bussene var dekorert med fargerike illustrasjoner av planter og dyr, og lignet ikke så lite på hippie-bussene fra årene rundt 1970. Han observerte fire unge menn som tok tak i en seng for å bære den ned fra lastepanet på et av kjøretøyene. I sengen lå en eldre mann. De unge mennene bar sengen og mannen over plassen mot en av inngangene til stadionet. Borgen og hans fotograf fulgte dem med kameraet. Rem beskriver så plassen rundt stadion. Den er dominert av flere ti kvadratmeter store skilt som annonserer møtene. Skiltene er glorifiserte etterligninger av "Bollywood-stil", Lahore er Pakistans Hollywood. En plakater viser Edvardsen som hilser på det norske kongeparet. Tre andre plakater viser Edvardsen sammen med pakistanere som er blitt helbredet. På en stolpe kommer Rem over en plakater som annonserer Edvardsens møteserie. Som hovedmotiv har plakaten en tegning av et dødt spedbarn som kalles "mirakelbabyen", fordi den ble levende igjen under en av Edvardsens tidligere møtekampanjer i november 2000 i Pakistan (Rem 2004:197).

Møtet begynner kl. 20.00 og stadion er fullsatt. Vakter står oppmarsjert foran scenen for å stanse dem som vil komme helt frem og ta på Edvardsen. En lokal pastor hilser velkommen og holder en kort preken på urdu. Klokken halv ni ankommer Aril og Kari Edvardsen. Et lite jentekor synger noen pakistanske sanger før den lokale pastoren griper ordet (Rem 2004:197-201).

Når Edvardsen reiser seg for å tale skjer dette på engelsk og blir derfor tolket. Ikke bare talen og skriftlesningen er bygd opp omkring åndelige og fysiske lidelser og skavanker, men også ettermøtet tar preg av den samme strukturen. Først inviterer han frem til plattformen dem som ønsker frelse, og deretter dem som ønsker helbredelse (Rem 2004:197-201). Rem observerer at plattformen blir overfylt av mennesker når de helbredelsessøkende strømmer frem. Kari Edvardsen reiser seg for å fotografere mengden og dokumentere eventuelle helbredelser (Rem

2004:197-201). Mydland skriver i sin bok at et av de mange undrene den første kvelden, skjer med en døvstum gutt. Han kommer til plattformen og taler og hører klart. Hele stadion bryter ut i jubel for Jesus igjen og igjen. I påfølgende møter blir bevegelseshemmede helbredet, demonbesatte befridd, forvridde føtter og stive rygger blir rettet ut, smerter og lidelser helbredet. En mor kommer med sine to døtre som har vært blinde fra fødselen av. Nå har begge to fått synet igjen. Moren og døtrene er overlykkelige (Mydland 2004:215). Rem bekrefter ingen helbredelser i sin bok.

5.3.2 Referat

Bladet *Troens Bevis* beretter at denne talen om Abraham er typisk eksempel på en ”muslimsk” preken. Edvardsen tror nemlig at Abraham er nøkkelen og broen inn til alle muslimer, og siden både kristendommen og islam regner seg som etterfølgere av Abraham, ”troens far”, så har disse religionene noe felles (*Troens Bevis* nr. 1 2005). Edvardsen tar utgangspunkt i Abraham, og leser to vers fra Bibelen (Gal.3:7/9 og Rom.4:16) og to fra Koranen (Surah 16:129 og Surah 16:123). Ut fra disse versene mener Edvardsen at både Koranen og Bibelen forteller at ”den rette religion” er den som Abraham forfektet. Deretter følger en gjengivelse av fortellingen om Abraham som ble satt på prøve av Gud da han fikk i oppdrag å ofre sin eneste sønn. Denne hendelsen blir tolket i lys av evangeliet. Ofringen skulle peke frem mot den kommende frelser Jesus Kristus, Guds sønn, som skulle ofres og dø på et kors for at alle mennesker skulle bli frelst ved ham (*Troens Bevis* nr.1 2005).

Bladet *Troens Bevis* skriver i en parentes at i Bibelen står det at sønnen til Abraham blir kalt Isak, men muslimene sier at det var Ismael. For å unngå forvirring hos muslimene kaller derfor Edvardsen Ismael for Abrahams sønn, slik at dette ikke skal være til hinder for å ta imot evangeliet. I tillegg sier Edvardsen konsekvent *Vi* når han leser fra Bibelen. Grunnen til dette er at ”...når Koranen skal beskrive direkte tale fra Gud, sier den aldri Gud, men *Vi* (flertall) som om dette var en kode for Treenigheten”. Av samme grunn omtaler Edvardsen også Gud som Allah, dette gjennomfører han systematisk under hele talen (*Troens Bevis* nr.1 2005).

Skriftsteder i Koranen og Bibelen blir lest og sammenlignet, for til slutt å bli tolket inn i en større evangelisk sammenheng. Edvardsen mener at gjennom århundrer var det mange mennesker som ventet på at Abrahams profeti og drøm skulle bli oppfylt. De ventet på ham som skulle bli Guds offerlam, som skulle åpenbare seg og la seg se på Moria-fjellet i Jerusalem. Edvardsen leser videre fra disse to hellige skriftene og nevner presten Zakariya som bad om en sønn i tempelet i

Jerusalem, om døperen Johannes som døypte i eleven Jordan og slår fast at både Bibelen og Koranen er enig om at Jesus ble født på mirakuløs måte av Jomfru Maria.

Så går Edvardsen over til å forkynne evangeliet. Mot slutten av talen dramatiserer han nedstigningen til dødsriket, der Jesus steg ned for å beseire Djevelen. Da Jesus satte foten på slangens hode i dødsrikets sal og trykket til, blir dette av Edvardsen forklart ut fra en slange som er i stand til å bevege seg lenge etter at den er død. ”Slik er det også med Satan” sier Edvardsen ”han beveger seg ennå med sin ondskap utover jorden. Men hodet er knust. Han er beseiret i Jesus, Messias navn”.

Til slutt betror Edvardsen seg til den muslimske forsamling og sier at han tror vi lever i endens tid, og at Jesus snart skal komme igjen til jorden. Når han kommer så vil han kun stille et eneste spørsmål. Hva svaret på dette spørsmålet kommer til å bli, vil få en avgjørende betydning for menneskets frelse. Spørsmålet vil ikke dreie seg om man er en kristen, muslim, jøde, buddhist eller tilhører en annen religion. Det avgjørende spørsmålet vil bli om man har tatt imot Jesus i sitt hjerte og trodd på ham.

Kan du ærlig og sant svare ”ja” på dette spørsmål vil Jesu gjenkomst bli en vidunderlig dag for deg. Men må du svare nei på dette spørsmål – og husk at Gud ser tvers igjennom deg – da vil den dagen bli en forferdelsens dag for deg (Troens Bevis nr. 1, 2005).

Så går innbydelsen ut til alle de som vil ta imot Jesus som sin Frelser, og bekjenne ham som Guds Messias og Herre.

5.3.3 Analyse

Guds kjærlighet

Gudsbildet kan assosieres med bildet av Jesus som den strenge formidleren av Guds krav til omvendelse. I følge Edvardsen hadde det ingen betydning om du var en kristen, muslim, hindu eller buddhist, bare den som kunne svare ja på spørsmålet om de trodde på Jesus, hadde noe godt i vente, for de andre ventet det ”en forferdelsens dag”. Gudsbildet som profileres blir preget av gjengjeldelse og straff. Det som skal drive mennesker til omvendelse blir ikke Guds kjærlighet og godhet, men frykten for denne ”forferdelsens dag”. Altså ble denne forkynnelsen konsentrert om et gudsbilde der Guds kjærlighet, tilgivelse og nåde kun gjaldt for spesielt ”rett-troende” mennesker, mens de andre ble satt utenfor og ekskludert fra Guds kjærlighet. Denne ”forferdelsens dag” kan en finne igjen i selve gudsbildet, som forteller oss noe om hva ugudelige

mennesker har i vente på dommens dag. Dette igjen setter et stempel på Guds kjærlighet som etterlater inntrykket av at den er grusom. Guds kjærlighet og barmhjertighet kom dermed i skyggen av den dømmende og straffende Gud.

Menneskesyn

Edwardsen gjør det rasjonelt begripelig hvem Gud makter å elske inn til evige frelse, og hvem han ikke makter å elske bort fra evig fortapelse. De første er de som bevisst svarer ”ja” til Guds frelsesgave i Kristus, og de siste er de som svarer ”nei” eller som lar være å ta stilling til dette spørsmålet. Dermed kan det som har med frelsen å gjøre lett bli oppfattet slik at den avgjørende grunnen til at noen blir frelst, når det kommer til stykket, er at de selv velger å omvende seg, og den avgjørende årsak til at andre går fortapt når det kommer til stykket, er at de selv velger å vende seg bort fra Kristus. Guds kjærlighet blir på denne måten ikke underfull nåde, og menneskets frie vilje og valg blir ikke lenger et uforklarlig mysterium, men et rasjonelt lovfenomen.

Når Edwardsen proklamerer at her betyr det ikke noe om du er ”hindu eller kristen, jøde eller buddhist” så spekulerer han i den spenningen som finnes i de menneskeskapte skiller mellom omvendte og uomvendte, mellom bekjennende kristne og kristne.

I utgangspunktet kan det virke som litt av et paradoks når Edwardsen i talen legger så stor vekt på menneskets aktivitet i frelsesspørsmålet, samtidig som han forfekter at frelsen er Guds verk alene. Det er vanskelig å si med sikkerhet, men muligheten er til stede for at Edwardsen forestilling går ut på at spørsmålet om evig frelse og fortapelse kan avgjøres i samarbeid mellom Gud og menneskets vilje, ut fra tanken om at Gud en gang for alle har forsonet menneskene med seg selv ved Jesu død og oppstandelse. Mennesket må selv gå inn i dette oppgjøret ved å la seg forsones med Gud, noe som forutsetter omvendelse og tro. Troen og frelsen er en gave fra Gud, men der mennesket vraker gaven og motsetter seg oppgjør for syndene og forsoning med Gud, der går mennesket glipp av Guds frelsestilbud. Da må mennesket selv stå til ansvar og ta den straffen som Gud har bestemt. På dommens dag vil det da bli avslørt at Guds vrede er opphevet bare for det mennesket som har tatt imot Guds tilgivelse ved å si ja til Jesus Kristus. For den som har forsmådd gaven, vil Guds vrede tre i kraft i form av ”en forferdelsens dag”. Denne ”forferdelsens dag” kan da vise tilbake til både gudsbildet og mennesket. Gud krever straff for den som ikke vil omvende seg og det er han

som har opprettet denne ”forferdelsens dag”, men mennesket selv kan velge Guds frikjennelse eller dom.

Oppsummerende kan vi si at gudsbildet blir preget av Edwardsens radikale forståelse av menneskets grunnsituasjon. Synden er universell og preger alle. Dette preger også Edwardsens forståelse av menneskets situasjon uten Gud. Synden er det som skiller oss fra Gud, og det er bare den indre rettferdighet ved tro alene som er redningen for mennesket. Alle de som da ikke har den ”rette” tro blir utestengt fra Guds kjærlighet, og har dermed noe ”forferdelig” i vente.

Fortapelse

Jeg er en landsbygutt fra Norge. Da jeg vokste opp var jeg landsbyens beste slangejeger. Jeg drepte mange slanger ved å knuse deres hode. Men jeg oppdaget noe som overrasket meg. Mange ganger levde slangene videre, og kunne endog bevege seg med knust hode. Noen slanger levde med knust hode til solen gikk ned.

Slik er det også i dag med Satan, den gamle Slange. Han lever og beveger seg ennå med sin ondskap utover jorden. Men hans hode er knust. Han er beseiret i Jesus, Messias navn (*Troens Bevis*, nr. 1 2005).

Her har Edvardsen en klar forestilling om at Gud allerede har vunnet seier over alt det onde. Den ondskapen som nå florerer kan ses på som de siste krampetrekninger før Jesus Kristus en gang i en eskatologisk fremtid skal tilintetgjøre alt ondt. Paradokset er at dersom denne seieren skal få sin oppfyllelse en dag, så harmonerer ikke dette med ”forferdelsens dag”, fordi det ville bety at ”det onde” slett ikke ville bli overvunnet, men fortsette å eksistere et eller annet sted, i en eller annen form. Forestillingen innebærer at Gud forkaster noen mennesker og inkluderer noen. Strukturen finner vi igjen i ”straffeutmålingen”, der ”forferdelsens dag” er uttrykk for en domstilstand under Guds personlige vredesnærver. Om denne domstilstanden er evigvarende, eller om det er tale om utslettelse eller tilintetgjørelse sies det ingenting om. På den måten fremstår Gud som en streng og nådeløs dommer, der straffen langt på vei blir gjort forståelig ved at det dømmende og straffende er integrert i bildet av den åpenbarte Gud. Slik ser vi at kjærlighet og vrede danner en enhet i det åpenbarte gudsbildet.

5.3.4 Fortolkning av talen opp mot Grandals typer

Gudsbildet som møter oss hos Edvardsen har klare fellestrekk med Prenters i Grandals femte modell. Det åpenbarte gudsbildet preges i meget sterk grad av elementer som forbindes med

bildet av den skjulte Gud. Derfor blir det, i motsetning til Grandals tredje modell, svært vanskelig å tenke seg at troen kan flykte fra den skjulte til den åpenbarte Gud i anfektelsen.

Prenter opererer med en dobbel utgang på livet. Det samme gjør Edvardsen, men da i form av en "forferdelsens dag". Denne forestillingen finnes ikke hos Prenter. Men hos begge er det tale om at vreden er en del av det åpenbarte gudsbildet. Likevel er det grunn til å understreke at det også er tale om vesentlige forskjeller. Prenter avviser nemlig en forkynnelse som så klart prøver å skremme folk til omvendelse, og hevder at dersom en truer med helvete så appellerer det til selviskheten, som Prenter assosierer med helvete (Grandal 2000:259). Edvardsen ville kanskje ikke gått god for påstanden om at hensikten hans var å true med "en forferdelsens dag", bare advare mot den. Spørsmålet er imidlertid om det er så lett å skille mellom disse begrepene i praksis, en annen ting er om tilhørerne var i stand til å oppfatte denne forkynnelsen bare som en advarsel og ikke som en trussel. Muligens vil dette kunne tolkes forskjellig alt etter møtedeltakernes tidligere bakgrunn og erfaring.

I likehet med Prenter ser det ut som om Edvardsen tar avstand fra den strenge allmaktsforestillingen som blant annet Ebeling står for i Grandals tredje modell. Ut fra Edvardsens "slangelignelse" synes forestillingen å være at Jesus Kristus ved sin "nedstigning til helvete", har vunnet seier over alt det onde. "Det onde" som allikevel er til stede i denne verden kan ses på som "krampetrekninger", noe som allerede er beseiret og tilintetgjort, men som først vil få sin oppfyllelse en gang i en eskatologisk fremtid. Med denne forestillingen etablerer Edvardsen et motsetningsforhold mellom Gud og "det onde". Problemet er bare at i og med tanken om denne "forferdelsens dag", etableres det allikevel en forbindelse mellom Gud og "det onde" som fordunkler det radikale motsetningsforholdet mellom dem.

Felles for Moltmann og Edvardsen er at de begge avviser den strenge allmaktsforestillingen og unngår dermed forestillingen om den skjulte Gud. Men gudsbildet blir likevel forskjellig. Hos Moltmann blir Gud fullstendig bestemt ut fra åpenbaringen i Kristus, og den åpenbarte kjærlighet utstyres heller ikke med noe forbehold, men bestemmes som grenseløs kjærlighet til alle utstøtte (Grandal 2000:122/157). Hos Edvardsen, er som allerede nevnt, kjærlighetsbegrepet mer problematisk fordi kjærligheten ser ut til å ekskludere noen mennesker bort fra den. Hos Moltmann kan ikke Guds kjærlighet vise seg å være forenlig med fortapelse (Grandal 2000:122).

Moltmann og Edvardsen har også foreskjellige domsforestillinger. Mens Edvardsen mener at dommens dag blir en "forferdelsens dag" for de ugudelige, er Moltmann av den formening at

Guds dom har en helt annen hensikt enn den rent dømmende og straffemessige. Hensikten er at den skal være med å bane vei for Guds rike. Derfor mener Moltmann at det er ”det onde” som skal dømmes og ikke mennesket selv. I dommen ”vil alle synder, all ondskap, enhver voldshandling, ja den totale urett i denne verden bli dømt og tilintetgjort”. Men at ”det onde” fordømmes innebærer ikke at menneskene fordømmes. For i Guds dom vil alle syndere bli befridd og reddet ut fra deres ødeleggelse og forvandlet. Dette gjøres fordi Gud ikke vil at noen av de menneskene han har skapt skal gå fortapt. Slik sett, mener Moltmann, er ”den siste dom” ingen redsel, men det mest fantastiske som kan bli forkynt for mennesker. Ikke bare vil ofrene få oppreisning og bli fri, men overgriperne selv vil også få tilgivelse og bli satt i frihet (Grandal 2000:121). I denne talen mener jeg derfor at Edwardsen ligger nærmest Prenter i Grandals femte modell, der Guds kjærlighet lar seg forene med en forestilling om dobbel utgang.

5.4 1. mai-talen (2003)

5.4.1 Konteksten

mai 2003 dro Edwardsen til Vennesla for å preke i pinsemenigheten der. Det var arbeiderbevegelsen og den kristne legmannsbevegelsen som hadde slått seg sammen for å markere dagen. Det lokale Arbeiderpartiet og menigheten sto bak arrangementet. Edwardsen delte prekestol sammen med tidligere nærings- og handelsminister for Arbeiderpartiet, Grethe Knutsen. Arrangementet samlet ca. 1000 mennesker. Mange av disse var vanlige sekulariserte mennesker som ikke hadde tilknytning til noen menighet (Mydland 2004:217).

5.4.2 Referat

I denne talen fokuserer Edwardsen på nødvendigheten av å føre politikk og religion nærmere sammen. Han vil at de to folkebevegelsene, arbeiderbevegelsen og den evangeliske vekkelsesbevegelsen, som han mener ”gikk så godt i takt” før, nå skal nærme seg hverandre igjen. Han viser til Hans Nielsen Hauge og Markus Trane, som begge møtte motstand og måtte kjempe for det de trodde på, selv om det resulterte i fengsel og tukthus. Edwardsen mener at dette utgangspunktet var avgjørende for at disse bevegelsene ”fant hverandre”. Deretter trekker han parallell til sin egen måte å nå ut med evangeliet på tvers av kultur og religion, og viser til at dette har vært med på å vekke sterke reaksjoner i konservative kristne miljøer. Videre legger han vekt på religionens positive betydning for det politiske liv. Han vil ha mer ”himmel og mer jord” (cd:1.mai-talen:2003) sier han. Forestillingen er at religion

og politikk ikke nødvendigvis står i motsetning til hverandre, og at en derfor heller ikke må være redd for en sammenblanding av disse to sfærene. Om en vil nå sine mål og få noe til i denne verden må en være pragmatisk, slik at en kan samarbeide med alle uansett rase, kjønn, religion eller etnisitet.

Når Edvardsen nevner ”Tony Blair-effekten” utfordrer han Grethe Knutsen som sitter i salen til å komme med en kommentar. Hun entrer talerstolen mot slutten av prekenen og gir Edvardsen sin fulle støtte med et helhjertet ”amen” før hun setter seg igjen. Med ”Blair-effekten” mener Edvardsen at grunnen til at Labour, arbeiderpartiet i England vant valget, var at partiet hadde stilt seg åpent til kristne verdier slik at de på den måten fikk flere mennesker i tale. Edvardsen legger likevel ikke skjul på at de kristne også har noe å lære av arbeiderpartiet når det gjelder verdier som toleranse, respekt, menneskeverd med mer. Som evangelist ønsker han en religiøs og moralsk vekking i landet. Han mener imidlertid ikke at denne kan realiseres gjennom politiske vedtak, men viser til bibelske prinsipper som står i samsvar med det som arbeiderbevegelsen alltid har stått for, nemlig omsorg for de svake, solidaritet, fellesskap og likhet.

For Edvardsen hører religion og politikk sammen, noe han ikke er redd for å bekjenne, men dette er ikke først og fremst nødvendig fordi nasjonen er i et religiøst forfall, det viktigste motivet er at det vil fremme arbeidet for medmenneskelige relasjoner og fred mellom nasjoner, slik at jorden kan bli et bedre sted både for denne og kommende generasjoner. Målet hans er som han sier: ”mer himmel og mer jord” (cd:1.mai-talen:2002).

5.4.3 Analyse

Guds kjærlighet

Den direkte talen om Gud og Guds kjærlighet er fullstendig fraværende i Edwardsens 1. mai tale. Det er derfor nødvendig å se på helheten og på konteksten for å finne ut hvordan Guds kjærlighet blir fremstilt. Edwardsen sier at det fins to teologiske grunnlag for hans virksomhet. Det første, og det viktigste er å forkynne evangeliet, noe han mener kan gjøres i et ”nøtteskall” ut fra Joh.3.16. Han tar for gitt at de fleste tilhørerne kan disse versene utenat, fordi han unnlater å si hva som står der. Det andre teologiske grunnlaget er bygget på ”Gud som skaper”, og fra denne skaperguden henter Edwardsen sin legitimitet til å jobbe sammen med alle, uansett rase, religion, etnisitet eller nasjonalitet. Ut fra skapelsesberetningen i 1. Mos. mener Edwardsen at alle mennesker er en kostelig perle i Guds øyne, uansett, rase, kjønn, religion, legning osv. Derfor er han forpliktet, ja han mener selv at han er ”befalt” av Gud til å jobbe sammen med alle dem som vil jobbe for frihet og fred, for solidaritet og likhet, slik at denne verden kan bli et bedre sted for alle. Men, og det viser seg at det er et stort ”men” hos Edwardsen, fordi han flere ganger understreker at en kan jobbe for fred og være ”gode” venner her på jord, men når det kommer til den åndelige sfæren, så er alle disse ”annerledes-troende” ekskludert fra Guds kjærlighet. Flere ganger sier Edwardsen: ”Jeg kan ikke være et i Jesus med andre en dem som tror på Jesus” (cd:1.mai-talen:2002).

Det er lett å oppfatte Edwardsen dit hen at kjærlighet og vennskap, medmenneskelighet og respekt kun kan tenkes som basale verdier så lenge en arbeider for en bedre verden. Så snart det kommer til den åndeliges sfære så er all forsakelse, svette og arbeid, nestekjærlighet og omsorg til ingen nytte. Da gjelder kun den indre rettferdighet som mennesket får ved troen alene. De andre ikke ”rett-troende” som har jobbet og slitt for at denne jorden skal bli et bedre sted for alle, blir stigmatisert og ekskludert fra Guds kjærlighet (cd:1.mai talen:2002). Dermed ser vi at innenfor/utenfor-strukturen er innebygd i selve gudsbildet. Videre kan det se ut som om Guds kjærlighet er foranderlig, fordi mennesket blir respektert og elsket av Gud for sine gode gjerninger her på jorden, men i en eskatologisk fremtid gjelder ikke dette. Da har Gud forandret seg. I den himmelske sfære er nemlig den ytre rettferdighet verdiløs, der er det bare den indre rettferdighet som tilegnes ved tro alene som teller.

Menneskesyn

I utgangspunktet er menneskesynet positivt. Kjærlighet, medmenneskelighet, vennskap, og respekt er verdier som blir knyttet opp til den som vil jobbe for frihet og fred. Edvardsen får frem at det nytter å gjøre noe for at jorden skal bli et bedre sted for alle. Det aktivt, handlende menneske blir dermed fremstilt på en positiv måte. Men så lenge Edvardsen opererer med at han er *forpliktet* til å jobbe, selv med ikke-kristne, og når det i tillegg viser seg at heller ikke den ytre rettferdighet blir tillagt noen verdi i en eskatologisk fremtid, så er faren til stede for at mennesket kan bli sett på som et middel og ikke et mål i seg selv. Når det aktivt, handlende mennesket i så stor grad blir fokusert, er faren også til stede for å stigmatisere den delen av befolkningen som ikke har mulighet til å ta del i dette arbeidet. Dermed kan mennesket bli tingliggjort, noe som kan føre til en nedgradering av menneskeverdet

Fortapelse

Beveger vi oss til den åndeliges sfære ser vi at "de annerledes-troende" som i sitt jordiske liv har vært aktive og deltatt i arbeidet for fred og medmenneskelighet, kort og godt blir ekskludert fra Guds kjærlighet. Bak "død og grav" finnes det ikke frihet, brorskap og likhet, da er det bare troen alene som teller. Edvardsen setter seg selv i Guds sted når han feller dommen over hvem som er inkludert og ekskludert fra Guds kjærlighet med ordene: "Jeg kan ikke være et i Jesus med en muslim, jeg kan ikke være et i Jesus med en ateist, jeg kan ikke være et i Jesus med andre en dem som tror på Jesus" (cd:1.mai talen:2002). Dermed ser vi at Edvardsen regner seg selv innenfor, og de "andre" utenfor. Hvordan det vil gå med disse "andre" sier han derimot ingenting om. Selv om fortapelsen eller lignende begrep er utelatt i denne talen, så er allikevel forestillingen om den dobbelte utgang bevart i skillet mellom dem som er i Kristus/utenfor Kristus.

5.4.4 Fortolkning av talen opp mot Grandals teori

Det særpregede med Edvardsens gudsforståelse er at han fremstiller en kjærlighet som ekskluderer og setter grenser, dermed åpner han opp for en gudsforståelse som kan kombineres med en lære om dobbel utgang. Dette har parallell til Prenter i Grandals femte modell. Prenter opererer også med skillet i Kristus/utenfor Kristus (Grandal 2000:260ff) og vi ser at gudsforståelsen og den doble utgangen henger nøye sammen både hos Edvardsen og Prenter. Siden den doble utgangen ikke kan hentes ut fra en skjult Gud, må den nødvendigvis

hentes ut fra det åpenbarte gudsbildet, og vi ser at det er gudsforståelsen som leder til en forståelse som korresponderer med en forestilling om dobbel utgang.

Edwardsen har ikke mye til felles med Molmann i Grandals første modell, der Guds kjærighet uten forbehold oppfattes som totalt inkluderende, og hvor det entydige kristne fremtidshåp er at alle mennesker vil bli frelst. Moltmann mener at den store dreining fra fortapelse til frelse har funnet sted på Golgata og skjer derfor ikke først når vår frelsesavgjørelse finner sted. Troen er ikke i stand til å bringe frelse, men frelsen bringer troen (Grandal 2000:118ff).

Når det gjelder Grandals tredje modell, så kan jeg vanskelig se at det er rom for å tolke noen skjult Gud inn i Edwardsens forkynnelse. I denne talen ligger derfor Edwardsen nærmest opp til Prenter i Grandals femte modell, hvor vi finner innenfor/utenfor-forestillingen innenfor selve gudsbildet. Guds kjærighet er hos Edwardsen forenlig med at noen blir ekskludert, noe som igjen kan lede tanken hen til at utgangen må blir dobbel.

6 Kvantitativ analyse

6.1 *Jesus eller Barabas 1976/2002*

I dette kapitlet skal jeg presentere og drøfte resultatet fra den kvantitative delen av undersøkelsen. Jeg har gjort en sammenligning av talene fra 1976 og 2002, der telleenheten har vært begrep som har med fortapelsen å gjøre. En fortapelsesforestilling har ikke blitt telt med dersom denne skulle finnes implisitt i en setning eller avsnitt. Med det mener jeg å si at tankerekken må ha et direkte ord eller begrep som kan knyttes til fortapelsen for å bli regnet med.

Opptellingen viste følgende:

Fortapelsesreferansene er på til sammen 4 i talen fra 2002 mot 18 utsagn i talen av 1974. I 2002 talen er djevelen nevnt en gang og fortapelsen tre ganger.

Jeg har også analysert begrepsbruk ”ut over ren opptelling. Analysen viste følgende: I talen fra 2002, har det funnet sted en dreining over til mer humane ord og begrep. Ild og svovel er byttet ut med ensomhet og helvete med universet. Evighetsperspektivet beholdes imidlertid i begge talene. I 1974 talen er fortapelsesforestillingen følgende:

Det blir evig fortapelse! Det blir Hades – dødens rike. Det blir en evig fortapelse sammen med Satan og alle onde engler, i sjøen som brenner med ild og svovel. Det blir en evighet atskilt fra Gud og hans herlighet. Det blir slutten.

I 2002 talen er begrepsbruken følgende:

Noen sier det er fullt av ild og alt mulig, men jeg tror det ligger på et helt annet plan, det er bare symbolsk, men det er å bli ensom og svive der i universet i ensomhet, i evigheters evighet, det må være som fortapelsen.

Selv om det å telle begrep er en litt overfladisk måte å mene noe om hvilke forestillinger som gjør seg gjeldende, så finner jeg det likevel naturlig å hevde at dersom det fins flere referanser til fortapelsesforestillinger i tidlig forkynnelse enn det gjør i senere tids forkynnelse, så kan dette være med på å indikere at det har skjedd en endring underveis. Dersom den kvalitative metoden skulle vise seg å gå i samme retning, så kan den kvantitative analysen kunne være med på å forsterke dette bildet. Men tallresultatene må ikke betraktes som endelige bevis på

sammenhenger, men mer som indikatorer på tendenser som kan være verd en nærmere analyse.

7 Hovedkonklusjoner: fortolkning av resultatene opp mot problemstilling

I dette kapitlet skal jeg presentere og drøfte resultatet fra den kvalitative delen av undersøkelsen. Jeg vil prøve å summere opp og holde sammen de mest sentrale funn fra de ulike analysene. Dette gjør jeg samtidig som jeg bruker Grandals typologi for å vise hvor Edvardsen plasserer seg i forhold til dem.

7.1 Er det mulig å spore en sammenheng mellom gudsbildet og fortapelsesforestillingen?

Selv om Edvardsen ordlegger seg slik at det noen ganger kan se ut som om det enkelte mennesket selv kan gjøre noe for sin egen frelse, så er det allikevel ingen tvil om at det i siste instans ene og alene er Guds nåde som legges til grunn for frelse. Dermed blir det Gud som suverent avgjør frelesspørsmålet. Når det er Gud som bestemmer dette, må konsekvensen nødvendigvis bli at fortapelsens mulighet må korrespondere med *noe* i Edwardsens gudsforståelse, og at dette *noe* må være avgjørende for å forstå hans syn på fortapelsen. Jeg skal nå vise hvordan denne sammenhengen mellom gudsbildet og fortapelsessynet kommer frem i talene hans.

I talen *Gud og synderen* (1968) er virkelighetserfaringen og gudserfaringen tett forbundet, noe som fører til at det blir en nær forbindelse mellom Gud og "det onde". Når Gud så klart fremstilles som dommens og vredens Gud der de fortaptes pine er en konsekvens av Guds straff, så kan dette oppfattes som om helvete ikke er Satans rike, men Guds. Og når tilhørerne blir fremstilt som forbrytere som står under Guds fordømmelse, kan konsekvensen bli at en ser på Gud som en straffeeksekutør som kaster folk i helvete om de ikke omvender seg. Det er altså ikke Guds kjærlighet, men angsten for helvete som skal vekke mennesker til omvendelse. Dersom det er Gud som står bak den fortærende ilden og angsten i helvete, så kan han fort oppfattes som en bøddel. Torturisten djevelen, kan da ses på som en hjelper som Gud i sin grusomhet benytter seg av for å utføre de fysiske lidelsene. Slik ser en at fortapelsen ikke bare korresponderer med gudsbildet, men også med menneskebildet som tegnes. Edvardsen ligger her nærmest Prenter i Grandals femte modell, men det må understrekes at det kun er den dobbelte utgangen disse kan enes om. Prenter gir ikke sin tilslutning til forestillingen om selve "pinen" som venter uomvendte i helvete.

”Husmetaforen” som vi finner i samme tale, kan tolkes ut fra forestillingen om en skjult Gud, og ligger nærmest opp til Grandals tredje modell. Fortapelsens mulighet kan da, i lys av Guds åpenbarte kjærlighet, betraktes som en gåte som henger sammen med den skjulte Guds ubegripelighet. Gudsbildet blir derfor mer humant, men forestillingen om en Gud som står bak det onde får likevel en så sentral plass i denne talen, at den faktisk truer med å fordrive tanken om Gud som radikalt inkluderende kjærlighet.

I talen *Jesus eller Barabas* (2002) finner vi en fornyet interesse for samfunnet, og et sterkere fokus på livet her og nå. Mennesket fremstilles som autonomt, med ansvar for eget valg. ”Det onde” må likevel ses ut fra en større sammenheng enn bare det enkeltes menneskets valg. I en eskatologisk fremtid vil det finne sted et oppgjør, men forestillingen om fortapelsen er diffus og vanskelig å forstå. Edvardsen sier at han ikke tror på et helvete ”fullt av ild og alt mulig”. Den kvantitative analysen underbygger de kvalitative hermeneutiske analysene ved at den viser stor nedgang i bruk av begrep som kan knyttes til fortapelsen. Guds kjærlighet er skilt fra ”det onde”, gudsbildet er blitt mer humant og inkluderende og har dermed en klar sammenheng med fortapelsen som i denne talen er blitt mildere og fått et helt annet meningsinnhold. Edvardsen ligger i denne konteksten nærmest opp til Moltmann i Grandals første modell.

I 1. mai-talen (2003) som ble holdt i sekulær kontekst, gjelder det å jobbe for nesten sitt gode liv på alle områder. En naturlig del av det kristnes ansvarsområde blir derfor å ta del i en ”offentlighet” som står vakt mot maktmisbruk i systemet. Ut fra et skapingsteologisk perspektiv vil det være nødvendig å samarbeide med alle gode krefter, fordi ”det onde” i verden stadig vil sette sitt preg på systemet. Alle mennesker har nå fått et oppdrag fra Gud, fordi undertrykkelse, krig, nød osv., er et alvorlig brudd på Guds vilje. Av den grunn ønsker Edvardsen ”mer himmel og mer jord”, med det mener han å si: ”mer politikk og mer religion”.

Dualismen er fremdeles aktuell, selv om den kan synes mer dunkel og tilslørt enn før. Vi finner et to-delt gudsbilde i ”Gud som skaper” og ”Gud i Kristus”. I lys av ”Gud som skaper” er alle mennesker ”en kostelig perle” og inkludert i Guds kjærlighet uansett religion og tro, men når Edvardsen flytter fokus til ”Gud i Kristus” blir det skarpe skille mellom dem som er utenfor eller innenfor markert. Her finner vi den dobbelte utgangen godt innpakket, i

uttalelsen om at Edvardsen ikke kan være ett i Kristus med de ”annerledes troende”. Det som da nødvendigvis må ligge implisitt er, at alle disse ”andre” må tenkes utestengt fra Kristus på en eller annen måte. Kjærlighetsbegrepet blir da problematisk. I det ene tilfellet er det tale om en kjærlighet som er inkluderende, uansett religion og tro, i det andre tilfelle er det tale om en kjærlighet som ekskluderer, og som markerer en klar grense for hvem som kan tenkes innenfor. Når mennesket betrakter seg selv under ”Gud som skaper” er fortapelsens fraværende, fordi alle som jobber for en bedre verden synes å være inkludert og elsket, men når mennesket betrakter seg selv under ”Gud som Kristus” er fortapelsen nærværende, fordi da gjelder bare den indre rettferdighet som mennesket får ved tro alene. I moderne protestantisk teologi, som Grandal tar utgangspunkt i, viser det seg at jo mer kristosentrisk gudsbildet tenkes, desto sterkere er tendensen til å understreke at Gud har åpenbart seg som grensesprengende kjærlighet (Grandal 2000:14). Hos Edvardsen er det motsatt, han åpner opp for et kristosentrisk gudsbilde, der Guds kjærlighet og vrede danner en enhet, som i siste instans kan vise seg å være forenlig med fortapelse for alle ”som ikke er i Kristus”. Slik ser vi sammenhengen mellom gudsbildet og fortapelsen. Forestillingen om den dobbelte utgangen peker tilbake på gudsbildet og kan si oss noe om det, og gudsbildet kan si oss noe om fortapelsen. Kjærlighetsbegrepet og den dobbelte utgangen er felles for Edvardsen og Prenter, dermed ligger Edvardsen nærmest Grandals femte modell

Beveger vi oss til talen om ”*Abraham – Guds modell og troens far – etterfølg Abrahams vei*” (2002), ser vi at Edvardsen ikke har gitt slipp på tradisjonene. Historien om Abraham som fikk i oppdrag av Gud å ofre sin eneste sønn, viser tilbake til et gudsbilde som kjennetegnes av vold, og er av den grunn et omdiskutert tema innen kristen forkynnelse i dag. Å velge denne prekenteeksten er derfor litt betenkelig, ikke bare av hensyn til tema, men budskapet står i et klart motsetningsforhold til den forkynnelsen Edvardsen lar utgå fra de såkalte freds- og harmonikonferansene, der tema er dialog og ikke vold. Det moralsk betenkelige ved å formidle et slikt gudsbilde er at enkelte kan komme til å tro at det er legitimt å utøve vold og terror i Guds navn. Dessuten kommer det åpenbarte gudsbildet, der Guds kjærlighet fremstilles som radikal og inkluderende, i skyggen av et teosentrisk gudsbilde dominert av straff og gjengjeldelse. Når Edvardsen i tillegg knytter budskapet om syndenes forlatelse til en overhengende frykt for ”en forferdelsens dag”, og ikke til et positivt frelsesbudskap om Guds kjærlighet i Jesus Kristus, blir dommens og straffens Gud i enda større grad vektlagt. Jeg tviler derfor på at møtedeltakerne var i stand til å forbinde Guds kjærlighet med en radikal kjærlighet som favner alle mennesker. For møtedeltakere uten en tradisjonell kristen forståelseshorisont, må det trolig ha vært mer

nærliggende å oppfatte Gud som en voldelig og streng dommer, enn som en kjærlig og god Gud. Spørsmålet er hvilken hensikt og funksjon budskapet om Abrahams offer hadde i en slik samfunnsmessig kontekst. Enkelte vil nok synes at det etiske og moralske i fortellingen er kritikkverdige, og det er nærliggende å tro at budskapets funksjon gikk på tvers av intensjon. Spørsmålet jeg da stiller meg er om disse forestillingene virkelig er i samsvar med Skriftens gudsbilde, og om menneskene der opplevde at de ble tatt på alvor med sine liv som de er, og ikke som de burde være?

Denne talen gjenspeiler muligheten for at ikke bare ”det onde”, men også ”de onde” fordømmes på dommens dag. Fortapelsen, her formulert som ”forferdelsens dag”, gir uttrykk for en domstilstand under Guds personlige vredesnærvær, der Gud nærmest blir fremstilt som en bøddel, og der fortapelsen blir gjort begripelig ut fra forestillingen om at det er Gud selv som ekskluderer de som ikke er ”rett” troende. Selv om vi finner glidende overganger til mer humane ord og begrep i denne talen, blir likevel gudsbildet knyttet opp til bildet av en nådeløs dommer, mens bildet av den åpenbarte Gud som bare er radikalt inkluderende kjærlighet, nærmest er blitt fullstendig utvisket. Dette kommer til uttrykk med full tyngde i det jeg allerede har nevnt ovenfor. Sammenhengen mellom gudsbildet og fortapelsen finner vi i forestillingen om en kjærlighet som så tydelig forkaster og som klart står i samsvar med straffeutmålingen som artikuleres i en ”forferdelsens dag”. I denne talen ligger Edwardsen nær opp til Prenter i Grandals femte modell.

Min analyse viser at gudsbildet tar farge av om det blir åpnet rom for fortapelsens mulighet i eller utenfor det åpenbarte gudsbildet. Det er av betydning for gudsbildet om Guds kjærlighet inkluderer vrede, dom og straff, eller om dette kan tenkes utenfor det åpenbarte gudsbildet. Straffeutmålingen peker tilbake på gudsbildet og er med på å kvalitetsbestemme kjærlighetsbegrepet. Slik ser vi at gudsbildet har vesentlig betydning for Edwardsens forestilling om fortapelse, mens fortapelsesforestillingen bidrar til å forklare gudsoppfatningen.

7.2 Kontekstuelle endringer

7.2.1 Tidlig forkynnelse (1968) mot senere tids forkynnelse (2002/2003).

I Edwardsens tidligste virke som predikant hadde begrepene synd og nåde en meget sentral plass. Begrep som kunne knyttes til det fortapelsen var derfor hyppigere i bruk. I senere tids

forkynnelse finner vi en sterkere tendens til å se nåden som en relasjon mellom Gud og mennesker. Med det mener jeg å si at vi ser konturene av en Gud som har interesse og glede av verden. Guds glede er først fullkommen når menneskene kan ha det godt og leve sammen i fred og harmoni. I stedet for å true med dommen for å sette tilhøreren under press for å endre sin livsførsel, ser en i senere tids forkynnelse en større vektlegging av verdier som nestekjærlighet og omsorg. På den måten har livet her og nå har blitt oppgradert og fått sin egen verdi. Evangeliet har derfor fått et mer sjenerøst preg over seg.

I tidlig forkynnelse finner vi en tendens til å skille skarpt mellom *tro* og *samfunn*. Samfunnet blir fremstilt som sekularisert og uinteressant og stedet hvor djevelen har sin trone. Slik ser vi konturene av et samfunn der religionen ikke spiller noen rolle, eller har noen funksjon. Den åndelige dimensjonen i livet tillegges stor verdi. Det kan virke som om forestillingen er at ”det rene” og verdifulle er oppe hos Gud, mens verden reflekterer noe fallent og syndig. Dette gjør at det verdslige nærmest bli en fiende, og ikke en god gave fra Gud. Den åndelige dimensjonen blir da noe som enhver kristen, nesten for enhver pris bør søke seg inn i, og da gjerne på bekostning av ”jordiske ting”. Dermed kan det virke som om mennesket og det jordiske representerer noe syndig og urent og kan tenkes sammen med fortapelsen, mens forsakelse, askese og velsignelse kan tenkes sammen med evig liv.

I senere tids forkynnelse har livet mennesket lever ”her og nå”, kommet mer i fokus og blitt oppgradert. Slik har det profane blitt mer hellig og det hellige mer profant. Dette ser vi ut fra en fornyet interesse for samfunnet og et sterkere fokus på livet her og nå. Den svekkede dualismen får også følger for gudsbildet. Gud som skaper har gitt menneskene et spesielt ansvar for sitt skaperverk, noe som nødvendigvis må vise seg i handling. Derfor gjelder det å jobbe for nesten sitt gode liv på alle områder. En naturlig del av det kristnes ansvarsområdet blir derfor å ta del i en ”offentlighet” som står vakt mot maktmisbruk i systemet. Ut fra et skapingsteologisk perspektiv vil det da bli nødvendig å samarbeide med alle gode krefter, fordi ”det onde” i verden stadig vil sette sitt preg på systemet. Fordi undertrykkelse, krig, fattigdom og nød osv., er et alvorlig brudd på Guds vilje og må motarbeides, har alle mennesker nå fått et oppdrag fra Gud. Av den grunn ønsker Edvardsen ”mer himmel og mer jord”, eller mer politikk og mer religion. Denne interessen for nesten sitt gode liv viser oppgradering av samfunnslivet. Samfunnet blir *nå* forstått ut fra summen av individene sine handlinger. Samfunnet kan bare bli godt ved at den enkelte bidrar til å gjøre denne summen mer positiv. De gode gjerninger i nærmiljøet har ringvirkninger ved at de forplanter seg til

hele samfunnet. Alt dette fører til at den ytre rettferdigheten som viser seg i gode gjerninger og samfunnsordninger, blir tillagt større verdi.

Det kristne språket er blitt mindre polariserende. Gamle og dogmatiske oppfatninger har måtte vike plassen for nye og mer humanistiske. Fremdeles ser vi at forskjeller markeres, men de er mindre dramatisk uttrykt i frelse og fortapelse. Dobbel utgang lanseres bare som et bakteppe ut fra forkynnelsen om hvem det er som blir frelst, slik at de "andre" må tenkes inn i en eller annen form for fortapelse. Slik ser vi at fortapelsesforestillingen fremdeles forblir, selv om den er atskillig mer dunkel og tilslørt *nå* enn *før*.

At gudsbildet er i endring ser vi klart ut fra dreiningen som finner sted, bort fra dom og straff og over til en mer kjærlig og mild Gud, som i større grad kan identifisere seg med mennesket på godt og ondt. I tidlig forkynnelse ser det ut til å være et strengt teosentrisk gudsbilde som dominerer. I senere tids forkynnelse finner vi, jevnt over, et mer Jesus-sentrert gudsbilde preget av nestekjærlighet og varme. Gud fremstilles ikke som et opphøyd vesen fjernt fra menneskets verden. Livet her og nå har fått sin egenverdi der nestekjærlighetsbudet har blitt oppgradert og fått sin rette plass og funksjon. Dette gir seg utslag i et mer positivt menneskesyn og en mindre skremmende fortapelse.

Min analyse viser at Edvardsen fremdeles presenterer kristendommen med en sterk markering av alternativene frelse og fortapelse, men den har endret innhold og form. Innholdsmessig gjenspeiler tidlig forkynnelse fortapelsen som et pinested for dem som "...slår sine øyne opp der...". I senere tids forkynnelse er dette helt borte, og i talen *Jesus eller Barabas* (2002) sier han rett ut at han ikke tror på et helvete med "ild og alt det der...". Fortapelsen ble også hyppigere forkynt *før*, og den ble i tillegg forkynt mye mer direkte som en trussel om helvete, for alle som ikke levde et i liv i samsvar med gjeldende normer og regler. *Nå* er ordbruken mer forsiktig og trusselen om helvete "pakket godt inn". Evangeliet har derfor fått et mer sjenerøst preg over seg.

7.2.2 Sarons Dal-kontekst (2002)

I Sarons Dal-konteksten er de bastante skillene mellom kristne og ikke-kristne tonet ned. Gud er mer nærværende i menneskers liv, og fremstår dermed som mildere og mer kjærlig. Vi finner en dreining bort fra det eskatologiske, til livet her og nå, og dyder og verdier som kan

gjøre relasjonene gode og holdbare blir fremhevet i større grad enn før. Troen fremstilles mer som en måte å leve på, og vi ser også en tendens til å legge større vekt på relasjoner og samliv, enn på faste dogmatiske konstruksjoner.

Enkelte tekstutdrag i denne talen har klare konnotasjoner til at bare folk blir kristne, så vil alle viktige individuelle og mellommenneskelige problem kunne løses. Konsekvensen av en slik tanke kan bli at menneskelige fremskritt av virkelig verdi, ikke kan skje andre steder enn der evangeliet blir forkynt og trodd. Et annet spørsmål er om det virkelig er slik at de rette handlingene springer direkte ut av den kristne troen, ut fra tanken om at når menneskene velger "det gode" blir samfunnet godt.

7.2.3 Sekularisert kontekst (2003)

I denne konteksten ser vi at Edvardsen bruker samfunnsinstitusjonenes ideologi som et pedagogisk virkemiddel for å støtte opp om nestekjærlighetsbudet og det kristne ansvaret for hele mennesket. I tidlig forkynnelse var det et klart skille mellom politikk og religion. Nå vil Edvardsen at de skal gå "hånd i hånd" og være en naturlig del av det kristne ansvarsområde. Bakgrunnen for dette er et ønske om at mennesket skal ta aktiv del i samfunnslivet, slik at de kan være med på å gjøre motstand mot all maktmisbruk og undertrykkelse. Ut fra et skapelsesteologisk perspektiv vil det da være nødvendig å underlegge systemet konstant kritikk, fordi materiell og politisk undertrykkelse av mennesket er et brudd på Guds vilje. Dermed ser vi at det jordiske liv har fått en høyere status, eller blitt mer "hellig", og vektlegges i større grad enn før. Vi finner ingen beskrivelse av helvete som et pinested, og begrep som har med fortapelsen å gjøre er helt borte fra forkynnelsen. Likevel ligger den dobbelte utgangen implisitt i forkynnelsen, ved at de som ikke er i Kristus må tenkes inn i en eller annen form for atskillelse.

7.2.4 Muslimsk kontekst (2002)

Muslimsk kontekst har lite til felles med Sarons Dal-konteksten (2002). Edvardsen valgte i denne konteksten å opprettholde en streng tradisjonell tolkning av de bibelske utsagn om dobbel utgang. Forestillingene kan på enkelte punkt sammenlignes med tidlig forkynnelse i Sarons Dal (1968). Begge kontekstene gjenspeiler et gudsbilde der Guds kjærlighet er forenlig med straff og dom. Formålet med å true med dommen synes å være å presse mennesket til omvendelse, ved at den som ikke bekjenner Jesu navn får sin dom. I 1968 var

det angsten for helvete som skulle vekke folk til omvendelse, i Pakistan er det frykten for en ”forferdelsens dag” som skal samle folk. Dette begrepet er lett å assosiere med helvete, dermed er ordet ikke bare belastet, men også så misforstått at det for lengst burde være bannlyst fra all kristen forkynnelse. Faren er også til stede for at det kan fjerne tilhørernes oppmerksomhet fra sentrum og hovedsaken i den kristne forkynnelse, nemlig budskapet om Guds frelsesvilje og frelsesgave i Jesus Kristus. Dette budskapet må være det sentrale og forkynnerens fremste oppgave å formidle.

I denne talen inkluderer Guds kjærlighet både vrede og straff og har en klar sammenheng med ”forferdelsens dag”, dermed kommer sammenhengen mellom kjærlighet og straff, og gudsbildet og fortapelse godt frem. Utgangen på dette livet blir dobbel, frelse eller fortapelse. Disse forestillingene finner vi igjen hos Prenter i Grandals femte modell.

7.2.5 Hvor har endringene gitt seg sterkest utslag?

Endringene som har funnet sted har gitt seg sterkest utslag når vi sammenligner Edwardsens forkynnelse *før* og *nå*, hos meg 1968 mot 2002/2003. *Nå* er helvete som et Dantes inferno helt borte fra vokabularet og vi ser en markant endring både når det gjelder selve fortapelsesforestillingen, hvordan denne arter seg og hvor ofte dette tema bringes på banen. Vi ser også en sterk endring i hva Edwardsen legger til grunn for at et menneske skal komme dit. I tidlig forkynnelse skulle det bare et lite ”herre gud” til for at mennesket gikk til helvete. *Nå* er det moralske aspekt mer tilpasset og moderert, og sterke verdiladede begrep som kan knyttes til fortapelsesforestillingen er forsvunnet.

Ut fra min hypotes om at senere tids forkynnelse ville være mer i ”takt” med den sosiale konteksten, kom det som en overraskelse at Edwardsen i muslimsk- og til dels i sekulær kontekst, la slik vekt på skillet mellom frelste og ufrelste. Dette kan i utgangspunktet synes å stå i et klart motsetningsforhold til den tilpassningen som har funnet sted i moralske holdningsspørsmål. Da Edwardsen og hans mange tilhengere søkte seg til Kristelig Folkeparti på 60-tallet, forklarte de det med partiets klare holdninger i moralspørsmål, slik som kampen mot porno og fri abort (Mydland 2004:62-63). Når Edwardsen nå søker seg til arbeiderbevegelsen, forklarer han det med venstresidens klare holdninger i andre moralspørsmål, nemlig kampen mot forskjells- og fattigdoms-Norge. Han mener at forskjellen mellom høyre- og venstresiden i de tradisjonelle moralspørsmålene knyttet til

seksualitet og fri abort, nå er så små at ingen av partiene er interessert i å forandre disse lovene. Nå er det ”løpet er kjørt”, mener han og legger til at han ikke ser noen hensikt i å engasjere seg i denne kampen mer. Noe av det ytterliggående i hans motkulturelle kamp mot det etablerte er blitt borte, og slik sett er han i samme båt som andre tidligere motkulturister i samfunnet for øvrig. Men det er ikke bare det radikale i moralske holdningsspørsmål som er tonet kraftig ned hos Edvardsen, det samme gjelder den ytterliggående forkynnelsen om synd og nåde, himmel og helvete som var ”flaggskipet” i hans tidligste forkynnelse. Selv om det var overraskende å finne dette ”flaggskipet” igjen i muslimsk kontekst, så var allikevel det radikale budskapet om synd – nåde tonet ned i så stor grad, at jeg tviler på om det i det hele tatt var i stand til å skremme en venstreradikaler eller muslim til syndenød, angst og omvendelse. Den pragmatiske og sosiale tilpasningsevnen Edvardsen viser i etiske holdningsspørsmål, står derfor i forhold til den konservatisme som han *nå* viser i ”åndelige” spørsmål.

7.2.6 Er denne endringen i takt med tiden?

Forskningsprosjektet ”Gud på Sørlandet – mer venn og mindre allmektig?” prøver å spore endringer i religiøse forestillinger. Enkelte funn her kan gå litt i tråd med mine fordi flere av disse studiene viser mange eksempler på at Gud er blitt mer human, likeså at en sterk polariserende forkynnelse er på retur, og at skillet mellom frelste og fortapte, mellom himmel og helvete, mellom Gud og djevel ser ut til å ha blitt tonet ned. Denne forskningen viser at dette tema ikke lenger er aktuelt i talene (Skjeggstad 2005:180-182). Et unntak er imidlertid undersøkelsen til stipendiat Irene Trysnes, og gjelder sommerleirene for ungdom i Sarons Dal. Deler av denne forkynnelsen stiller ungdommen på valg mellom frelse og fortapelse. Samtidig er hovedbildet fra stevnene at kristendommen som oftest lanseres som et positivt tilbud (Trysnes 2005:98).

Undersøkelsene viser også, i likhet med min, at det kristne språket har blitt mindre polariserende. Nå snakkes det ikke så mye om frelste og ufrelste, og begrepet *de fortapte* ser ut til å være helt borte fra vokabularet (Skjeggstad 2005:180-182).

Når det gjelder livet etter døden gjør flere syn seg gjeldende i denne undersøkelsen. Blant prester og pastorer som er intervjuet, står noen for en lære om en dobbel utgang, mens andre tror, eller håper på at Gud til slutt vil frelse alle mennesker. De frikirkelige pastorene ser ut til

å ha et mer tradisjonelt dualistisk syn, men synes likevel å være enige om at livets dobbelte utgang forkynnes svært sjelden i dag. Alle, både prester og pastorer, gir uttrykk for kontekstbevissthet, det vil si at de er enig om at det ikke passer seg å ha en sterk dualistisk forkynnelse i tilknytning til begravelser. Gravtaler og de sjelesørgeriske samtalene er ikke stedet for å male ut helvetes gru og Guds hellige straff, mener de. Nattverdbordet skal heller ikke være stedet for kirketukt. Enigheten er stor blant disse prestene og pastorene om at det må være kristendommens positive budskap som skal vektlegges, og ikke det som kan være med på å skape angst og frykt (Skjegstad 2005:180-182).

Når det gjelder evig fysisk pine hos en djevel i helvete, samsvarer denne undersøkelsen med de endringene som har gjort seg gjeldende i Edwardsens forkynnelse. Fortapelsen blir mer tolket i retning av en abstrakt forestilling, som kan ses i sammenheng med en atskillelse fra Gud og hans nærhet. På samme måte kan en se at antropologien har blitt mer optimistisk i begge leire. Det hjelpeløse og syndige mennesket er på retur og det er gitt mer rom for livsglede og utfoldelse (Folkestad Breistein og Leer-Salvesen 2005:164).

Årsakene til disse endringene kan være mange. Gudsbildet kan ha endret seg både i kristen forkynnelse og i manges bevissthet de senere år slik at det har skjedd en dreining bort fra en streng og allmektig Gud, til en Gud som er mindre mektig og mer nær mennesket på godt og ondt. Møte med mennesker på tvers av kultur, samt lidelse og sorg kan også føre til en form for oppmykning og forandring. Edwardsen er en mann som stadig er på reisefot og som har vært nødt til å forholde seg til folk som tenker annerledes. Dette kan ha vært med på å skape større åpenhet for endring, nettopp fordi motkulturelle bilder av de andre blir vanskeligere å opprettholde når disse "andre" viser seg å være sympatiske mennesker. Samfunnsendringer som for eksempel sekularisering, pluralisering, globalisering osv., kan også være med på å endre folks holdning til religion. Materialet mitt er selvsagt for lite til å si noe om endringer i samfunnet generelt, men om en ser på endringer i den sørlige landsdelen de siste ti-år, så har det funnet sted en sterk brytning mellom tradisjon og modernitet (Repstad, Pål 2005:24-33), noe som muligens også kan ha medvirket til endring i gudsbildet og fortapelsesforestillingen.

Den historiske bakgrunnen for de endringene vi nå ser hos Edwardsen kan være at hevn, gjengjeldelse og straff er mindre respektert i vårt moderne samfunn. Dermed blir det vanskeligere å vinne troverdighet hos tilhørerne dersom det lanseres et gudsbilde som

kjennetegnes av dom og straff. I så fall har Edvardsen mistet et ”godt middel”, som kanskje var virksomt før, men som kan vise seg å ha mistet sin ”kraft” i dag.

8 Refleksjoner

8.1 Hypotesen måtte nyanseres noe.

Min hypotese om å finne endring i Edwardsens gudsforestilling har vist seg å holde mål, men jeg har måttet korrigere og nyansere noe av det jeg trodde på forhånd. En av overraskelsene var Edwardsens konservatisme i det som normalt anses som religiøst sentralt. Jevnt over forfekter han frelse ved tro alene, og opprettholder en klar innenfor/utenfor-struktur, og en dobbel utgang i talene sine. Det kontekstuelle bildet av ”den andre” ser dermed ikke ut til å ha forandret seg så mye når det gjelder forestillingen om livets utgang. Den største endringen finner vi i Sarons Dal-konteksten (2002), der denne strukturen er svekket. I denne konteksten legges det mer vekt livet her og nå, og på en bevisstgjøring av mennesket som skal sette det i stand til å praktisere nestekjærlighet og omsorg. Samme dreiningen i gudsbildet finner vi også innen sekulær kontekst (2003), om enn i mindre grad. I senere tids forkynnelse kan en se en endring i gudsbildet, ved at Gud fremstilles som mindre streng og dømmende, noe som også viser seg i ”straffeutmålingen”. Vel er det slik at fortapelsesforestillingen fremdeles finnes, men den er mer dunkel og diffus, og vi finner en dreining bort fra ord og begrep som kan knyttes for sterkt til denne forestillingen. Helvetesforkynnelsen med ”ild og svovel” er dermed et tilbakelagt stadium. Jeg ble imidlertid overrasket over å finne det strenge gudsbildet i muslimsk kontekst, og likeså det sterke skille mellom frelste/ufrelste i sekulær sammenheng, da spesielt med tanke på Edwardsens fredskonferanser hvor dialog med ”annerledes” troende stadig står på dagsorden. Selv om det radikale i budskapet om himmel og helvete er tonet ned, så finner vi likevel den doble utgangen implisitt i talen.

8.2 Tolkingsproblemer underveis

Underveis i arbeidet har jeg hele tiden hatt i tankene at tolkningen ikke må bli for subjektiv. Full enighet om hva som faktisk står i en tekst er svært vanskelig å oppnå og derfor ville nok enkelte ha tolket ting annerledes. Uenigheten ville fort ha vist seg dersom det hadde blitt snakk om at et spesielt avsnitt hadde uttrykt et bestemt syn på en sak, eller om en bestemt tankestruktur forelå i teksten. I den kvantitative analysen ville en kanskje til et visst punkt ha oppnådd enighet, fordi denne går ut på å telle ord. Og om et ord står der eller ikke, er ikke vanskelig å avgjøre. Min oppgave dreier seg om analyse av et lite materiale, og det ville vært svært enkelt å kontrollere resultatet ved at leseren fikk utlevert det analyserte materialet. På den måten kan konklusjonene etterprøves. Jeg har for eksempel vurdert ut fra meningsinnholdet i teksten hvordan Edwardsens

gudsbilde og fortapelsessyn henger sammen, uten at dette nødvendigvis er uttrykkelig sagt i teksten. Her foreligger en vurdering innenfor en kontekst. Det enkelte ord gir mening innenfor en setning, setningen har utvidet mening innenfor et avsnitt, og avsnittet har en utvidet og dypere mening innenfor en større helhet. Denne fremgangsmåten har vært aktuell for meg, fordi den teologiske meningen i et utsagn er betinget av helheten. Det betyr at jeg ikke har kunnet starte analysen før jeg har gått gjennom hele talen, for så å vurdere delen ut fra helheten.

8.3 Fungerte teorien?

Hovedbegrepene Guds kjærlighet, menneskesyn og fortapelse som ble brukt i analysen, har vist seg å være nyttige hjelpemidler. Det hjalp meg til å være konsekvent i gjennomgåelsen av empirien, slik at jeg hadde relativt klart avgrensede dimensjoner og kategorier som jeg bruke på hele materialet. På den måten kunne jeg motvirke tendensene til en selektiv og tilfeldig utvalg av enkeltutsagn i materialet. Likeså var Grandals modeller nyttige og interessante. Det var et godt middel og en god hjelp for å komme på spor etter sammenhenger og tendenser som jeg ikke umiddelbart så i materialet. Jeg ble kjent med, og fikk innsikt i hvordan jeg skulle gå frem for å få tak i det jeg søkte etter, og modellene gav meg et godt utgangspunkt for å se hvor Edwardsen hørte hjemme i dette landskapet. Men som tidligere nevnt så fanget ikke typologien til Grandal opp alt Edwardsen sa om emnet, på den annen side så omfattet Grandals typologi forhold som Edwardsen ikke tok opp. Derfor har jeg særlig prøvd å være oppmerksom på de tvilstilfeller som jeg følte ikke helt passet sammen med Grandals modeller. Dette er noe som jeg har drøftet og kommentert underveis.

8.4 Problemstillinger for videre drøftinger og analyse

Til slutt vil jeg bare kort skissere en del problemstillinger for videre arbeid som jeg mener denne analysen har aktualisert.

Når det gjelder en eventuell videreføring av empiriske studier, kan det være interessant å gå videre på følgende punkt.

- en utvidelse av analysen når det gjelder Edwardsens sosiale bakgrunn, for å kunne vurdere i hvor stor grad reklame, egeninteresse og personlige erfaringsbakgrunn etc. er bestemmende for det samfunnsengasjement som kommer fram i forkynnelsen.
- en utvidelse av analysen for å kunne vurdere i hvilken grad karismatisk utstråling har betydning for den suksess han har oppnådd hjemme og internasjonalt. Her vil det også

falle naturlig å se på det som har med legitimitet å gjøre. Hvor henter han for eksempel sin legitimitet fra?

- det kan også være interessant å vurdere hvilke virkemidler Edvardsen tar i bruk for å nå sine mål. Vi vet jo at han kommer i kontakt med mange statsledere og folk sentralt plassert i samfunnet. Hvilken strategi er det da han bruker, og hvilken hensikt er det eventuelt som ligger bak?

8.5 Avsluttende refleksjoner

Edvardsen har hatt en fremtredende plass innen norsk forkynnertradisjon, og vært en sentral brikke i formidlingen av kristen forkynnelse til store deler av kristen-norge. I denne oppgaven har jeg foretatt en analyse av hans teologi. Problemstillingen har gått ut på å se om det finnes noen sammenheng mellom gudsbildet og fortapelsesforestillingen som profileres i noen av hans utvalgte taler. I tillegg var jeg interessert i å finne ut om teologien har endret seg sett i forhold til tid og kontekst. For å få en faglig forståelse av problemet valgte jeg å se på teolog Kjetil Grandals doktoravhandling, *En kjærlighet med rom for alle* (2000). Målet var å sammenligne mine analyseresultater med Grandals typologi for å se hvor Edvardsen kunne plasseres i forhold til dem. Disse har også hjulpet meg slik at jeg bedre kunne belyse og forstå det jeg selv fant i min egen analyse. Ved hjelp av denne typologien har jeg tolket og fått frem relevante teologiske forskjeller og likheter mellom teori og empiri.

Jeg har lagt vinn på å utføre en saksvarende analyse av Edvardsens standpunkter. Da materialet skulle velges ut, var det viktig for meg at det var representativt i lys av en helhetskonsepsjon. Det vil si at det måtte være representativ for det syn Edvardsen ellers gav uttrykk for i de øvrige talene sine, slik at uttalelsene kunne bli forstått i lys av en større helhet.

Jeg har brukt en kvalitativ hermeneutisk metode, samt en mindre kvantitativ studie. Metoden har for det første gått ut på å analysere materialet ved hjelp av begrepene, Guds kjærlighet, menneskesyn og fortapelse. Ut fra disse begrepene har jeg vist hvordan materialet er bygd opp, de har også vært til hjelp når jeg skulle identifisere og velge ut relevant stoff i forhold til problemstillingen. I tillegg har jeg i to av talene tatt i bruk kvantitativ metode, som har gått ut på å telle begrep som har med fortapelsesforestillingen å gjøre.

Når jeg nå avslutningsvis skal reflektere noe over hvor de vesentligste skillelinjene i Edvardsens forkynnelse kan anses å befinne seg, er det de teologiske endringene over tid som

utvilsomt er de mest iønefallende. Edvardsen har gått fra en ytterst radikal forestilling om et helvete som et ildfullt avgrunnsdyp i den kosmiske topografi, til en konservativ mer diffus forestilling om en abstrakt tilværelse i universets kosmos. De ulike kontekstene har hatt innflytelse og skapt variasjon i dette samspillet.

Analysefunnene i muslims kontekst (2002) var overraskende. Hypotesen gikk ut på at Edvardsen ville tilpasse seg konteksten og legge vekt på det som ”samler”. Innledningsvis spanderte han riktignok noen ord på Abraham som er en del av en felles historie, men da spørsmålet om dommens dag kom på ”banen” ble ingenting overlatt til fantasien, slik at dette nærmest kom i bakgrunnen. Edvardsen slår kort og godt fast at dommen har en dobbel utgang og at alle som ikke bekjenner Jesu navn har en ”forferdelsens dag” i vente.

Det er variasjon i gudsbildet, men jevnt over finner vi et gudsbilde der vrede og straff ikke står i motsetning til nåden. Den dobbelte utgang finner vi igjen i selve frelsens vesen. Analysen avdekket derfor at det var en klar sammenheng mellom gudsbildet og fortapelsesforestillingen i materialet som ble gjennomgått.

Aril Edvardsens forkynnelse avdekket to forskjellige grunnsyn på forholdet mellom den kjærlige Gud og den evige fortapelsen. I tidlig forkynnelse (1968) finner vi et strengt pietistisk-konservativt syn²⁵ og i senere tids forkynnelse (2002/2003) et mer ”humant-konservativt” syn²⁶.

I det strenge pietistiske-konservative synet finner vi et gudsbilde preget av strenghet og vrede. Denne forestillingen gjenspeiler seg i Edvardsens tidligste virke som predikant, og gir seg utslag i en ytterliggående og streng forkynnelse om den evige fortapelsen. Det radikale i forkynnelsen som kjennetegner Edvardsen i denne tiden, finner vi igjen i den krasse billedbruken, der Edvardsen synes å nøre opp under folkelige helvetesforestillinger med røtter tilbake til middelalderen. Her er fortapelsen knyttet til et evigvarende ildsted med fysiske og psykiske lidelser, og er stedet der Gud utøser sin hellige domsvrede over dem som ikke omvender seg i tide. Guds kjærlighet må vike til fordel for Guds strenghet og loven blir formidlet på evangeliets bekostning. Selv om avviket er stort i synet på selve

---

²⁵ I dette begrepet legger jeg noen av de forestillingene om helvete som professor Ole Hallesby i sin radiotale fra 1953 formidlet til det norske folk (Skottene 2003:43-56).

²⁶ Blir forklart nærmere i neste avsnitt.

fortapelsesforestillingen, så er likevel den dobbelte utgangen felles tankegods for både Edvardsen og Prenter i Grandals femte modell.

Det mer ”humane-konservative” synet finner vi i Edvardsens forkynnelse i dag. Han plasserer seg da et sted mellom et strengt pietistisk-konservativt syn og et humant-liberalt syn²⁷. Med det mener jeg at Edvardsen teologi har mye til felles med kirkens tradisjonelle lære om den kjærlige Gud og den evige fortapelsen. Dermed har det radikale i budskapet blitt tonet ned og forkynnelsen blitt mer tilpasset og ”human”. Verdier som medmenneskelighet og nestekjærlighet er kommet mer i fokus og blitt oppgradert, noe som innebærer at talen om Guds straffedom tones ned. Likevel opprettholdes den spenningsfylte sammenhengen mellom Guds kjærlighet og en eller annen form for atskillelse.

Det mest humane gudsbildet finner vi likevel i Sarons-Dal-konteksten. Her artikuleres en direkte avvisning av middelalderens helvetesforestilling, noe som igjen gir seg utslag i et positivt menneskesyn og et optimistisk fremtidsperspektiv. Ekte humanisme og nestekjærlighet ser nå ut til å være målestokken for hva som er troverdig kristendom, og de lyse fremtidsutsiktene i talen gjenspeiler og bekrefter det milde gudsbildet. Selv om det finnes avvik og store forskjeller når det gjelder selve fortapelsen hvordan den arter seg, har gudsbildet og forestillingen om den dobbelte utgangen parallell til Moltmann i Grandals første modell.

Senere tids forkynnelse fremstiller en Gud som ikke, i så stor grad som før, regjerer verden gjennom trusselen om straff. Det er mer tale om en fredelig sameksistens som muliggjør tanken om at alt det skapte har verdi og må ivaretas. Selv om livets to utganger fremdeles finnes inntakt i forkynnelsen, kan vi samlet sett si at Edvardsen, i likhet med mange andre i hans stilling, har måttet tilpasse seg en ny situasjon og en mykere form for kristendom.

---

²⁷ Med et humant-liberalt syn mener jeg noen av de forestillingene som biskop Kristian Schjelderup stod for, under helvetesdebatten på 50-tallet. Etter biskopens oppfatning så han for seg at mennesker kunne stenge seg selv midlertidig ute fra samfunnet med Gud. Men han kunne ikke tenke seg at Gud kom til å stenge mennesker ute fra det evige livet (Skottene 2003:269 ff).

9 Litteraturliste:

- Anselm Af Canterbury 1978. *Hvorfor Gud ble menneske* (oversatt til dansk af Thulstrup Johannes). København: Krohns Bogtrykkeri.
- Edwardsen, Aril 1974. *Over skinner stjernene*. Kvinesdal: Logos Forlag. 4. opplag.
- Edwardsen, Aril 1976. *Mannen fra Nasaret*. Kvinesdal: Logos Forlag.
- Edwardsen, Aril 1982. *Kjærlighetens Terapi*. Kvinesdal: Logos Forlag.
- Folkestad Breistein, Ingunn og Leer-Salvesen, Paul 2005. "Moderne prester og pastorer" i Repstad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red.) i *Mykere kristendom?* Bergen: Fagbokforlaget s,151-171.
- Furseth, Inger og Repstad Pål 2003. *Innføring i religionssosiologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grandal, Kjetil 2000. *En kjærlighet med rom for alle?* Oslo: Unipub forlag.
- Harris, Madalene (årstall ukjent, ca -70tallet). *Drømmer blir virkelighet* (oversatt til norsk av Hans Kristian Viumdal). Kvinesdal: Logos Forlag.
- Henriksen, Jan-Olav 2003. *Imago Dei*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Henriksen, Petter (red,) 1994. *Store Norske forhåndsleksikon A-Å*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Kyndal, Erik 1997 "Rettferdiggjørelsen og sakramentene – reformatorisk og økumenisk", i Niels Henrik Gregersen (red) i *Fragmenter af et spejl*
- Leer-Salvesen Paul 1974. Aril Edwardsen. *Mannen og bevegelsen i Sarons Dal*. Oslo: Verbum Norsk Forlag A.S.
- Mydland, Harald 2004. *Fra Sarons Dal til jordens ender*. Kjeller: Hermon Forlag AS.
- Møller, Arvid 1978. Aril Edwardsen i *Sarons Dal*. Oslo: Cappelen forlag as.
- Rem, Håvard 2004. *Edwardsen, Et selvopplevd portrett*. Oslo: J.W. Cappelens forlag as.
- Repstad, Pål 1995. *Den sosiale forankring. Sosiologiske perspektiver på teologi*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Repstad, Pål 2005. "En introduksjon" i Repstad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red.) i *Mykere kristendom?* Bergen: Fagbokforlaget s.9-37.
- Repstad, Pål 2005. "Noen hovedlinjer og ettertanker" i Repstad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red) i *Mykere kristendom?* Bergen: Fagbokforlaget s. 267-277.
- Reptad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red.) 2005. *Mykere kristendom?* Bergen: Fagbokforlaget.
- Skjegstad, Øyvind 2005 "Frikirkelige pastorer i Vest-Agder om livets utgang" i Repstad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red.) *Mykere kristendom?* Bergen: Fagbokforlaget s.171-183.
- Skottene, Ragnar 2003. *Gudsbildet og fortapelsessyn*. Oslo: Solum forlag A.S.

Trysnes, Irene 2005 "Å campe med Gud" i Repstad, Pål og Henriksen Jan-Olav (red.)
Mykere kristendom? Bergen: Fagbokforlaget s. 91-106.